

הדרה היומיומית

מסכת נדרים דף ב - דף ג

ח פיון - ט פיון התשע"ה

ליכא בהו דין ידות. ועל כן לא תנא בשבועות כל כינויי שבועות כשבועות משום דבפלוגתא לא קמיירי. [אמנם תוס' לקמן (יד.) ד"ה ההיא כתבו, דיש לחלק, דבגדר דרשינן הכפילות ובשבועה לא דרשינן, משום דשבועה לשון לעצמו. ועיין לקמן (ג.) אות ב.].

(ט) גמ', משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדרי. הקשה השיטה מקובצת בשם הרא"ם, אמאי לא תירצו משום דנדר וחרמים דמו להדדי תני לתרווייהו, ואגב הכי נקט לכולהו, ולא היה קשה דליתני כנויי שבועות בתר נדרים. ותני, משום דלפי זה יקשה אמאי גבי נזיר לא תני לשבועות דדמו נמי להדדי דאסרו נפשיהו מן חפצא, ואגבן ליתני כוליהו. ועיין לעיל עמוד א' אות ח'.

(כ) רא"ש ד"ה לאפוקי שבועה, אלא בגופו תלוי הנזירות, שאומר הריני נזיר, וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה. הש"ך (יו"ד סימן ר"ו סק"י) דייק בדבריו, דנזיר הוא איסור גברא, וכן הוכיח מדנקט בגמרא חרמים בתר נדרים, משום דהוי איסור חפצא, ומשמע דהטעם דנקט נזירות בתר שבועות ולא בתר חרמים, משום דנזירות הוי איסור גברא כשבועות. והשלמי נדרים כתב בשם שו"ת מהרש"ם (יו"ד סימן ע"ו), דאף הרא"ש מודה דנזירות הוי חפצא, וכוונת הרא"ש דנזירות לא דמי לגמרי לנדרים כיון דסגי באומר הריני נזיר ואין צורך להזכיר החפץ הנאסר. וכן כתב השיטה מקובצת, דנזירות הוי איסור חפצא. והא דלא תני ליה בתר נדרים וחרמים אלא בתר שבועה, משום דהלשון בנזיר הוא על הגברא דאומר "הריני נזיר". והמהר"י באסאן (הובא במהרי"ט) ביאר, דנזירות הוי איסור חפצא. והחפץ הנאסר, היינו אבריו. פיו לשתיית היין, שערו לתגלחת, ידיו שלא לגעת במת, ורגליו שלא להכנס לאוהל המת, דכיון שהתורה אסרה עליו דברים אלו חשיב שמפרש דבריו לאיסור. אמנם המהרי"ט (הובא בשלמי נדרים) סבר, דנזירות גדר ממוצע בין נדרים לשבועות, דגופו נתפס בנדר ומתקדש, ולא דמי לשבועה דהגדרתה איסור ולא קדושה.

(כא) גמ', כדתנן במה מדליקין וכו'. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), אמאי לא הוכיחו מדתנן בריש שבת (ב.) יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, וסיים במאי דסליק. כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים. ותירץ השלמי נדרים, משום דאפשר לדחות כדכתב רש"י בשבועות (ה.) ד"ה ד' בפנים, דשתיים שהן ארבע בפנים פירושו הכנסות, ובחוץ פירושו הוצאות, ואתי שפיר דנקט פשט העני, דהיינו הכנסות.

דף ג' ע"א

(א) גמ', איידי דאתיין מדרשא מפרש להון ברישא. ביאר השיטה מקובצת בנזיר (ב.), דכינויין הם עיקר הנזירות, ולא צריכי למיפק מדרשא, דהתיבות דומות לתיבת נזיר דאי מחיק ליה לרגל דנויק דנויח דפזיח הוה כתיב נזיר, ורק ידות דלאו עיקר נזירות בעינן למיפק מדרשא. והואיל ואתיין ליה מדרשא חביבין ליה ומפרש להו ברישא.

(ב) גמ', וידות נזירות כנזירות. כתב השיטה מקובצת בשם הריטב"א, וידות חרמים נפקי מנדרים, דדמו להדדי דתרווייהו אסר חפצא עליה, וידות שבועות נפקא מנזירות דדמו להדדי דאסר נפשיהו אחפצא. [ועיין לעיל ב: אות יח] עוד כתב בשם הירושלמי (פ"א ה"א), וידות חרמים ילפינן מאך כל חרם אשר יחרים וידות שבועה, מ"או ישבע שבועה". אמנם הביא בשם הרי"ף, דגרסינן בירושלמי (שם) וכן הוא הגירסא בירושלמי שלפנינו, דילפינן מהנהו פסוקי, כינויי חרמים. וכינויי שבועות. והתוס' הרא"ש כתב, דילפינן ידות שבועות מנדרים, דהרי הוקשו שבועות לנדרים.

(ג) גמ', אין לי אלא בנזירות בנדרים מנין. הקשה הר"ן לקמן (ד:) מדוע לא ילפינן במה מצינו מנזירות. ותירץ, דכיון דילפינן לידות הרי לוקין עליהן, ואין עונשין מן הדין. והריטב"א הוסיף לתרץ, דאיכא למיפרך, מה לנזירות שכן ריבה בהן הכתוב דברים הרבה, מה שאין כן בנדרים.

(ד) ר"ן ד"ה ומה נדרים עובר בכל יחל ובל תאחר, אם אמר ככר זה עלי איכא בל יחל, ואי נדר להביא קרבן איכא בל תאחר. ביאר השלמי נדרים, דאין כוונתו דבגדרי מצוה עובר על בל תאחר בלבד, אלא דמלבד איסור בל יחל עובר נמי אבל תאחר. מה שאין כן בנדרים איסור, דליכא אלא איסור בל יחל.

דדוקא בשבועת העדות ובשבועת הפקדון בעינן שם משום דאיכא התם גזירה שווה, אבל בשאר שבועות לא מצינו דבעינן שם.

(ז) בא"ד, ותמהני עליו פה קדוש וכו'. ותירץ החתם סופר, דבנשבע מעצמו לא הצריך רבינו תם שיזכיר את השם, משום שדעתו על השבועה הכתובה בתורה שהיא בשם. אבל המשביע אחרים ועונים אמנן אחר השבועה, הא אין דעת העונה אלא על דברי המשביע, ולא על מחשבתו, וכיון דהראשון לא הזכיר את השם לא חשיב שהעונה אמנן הזכיר את השם. והשלמי נדרים תירץ, דלר"ת שבועה בלא הזכרת השם מהני מדין יד, ועניית אמנן מהני דוקא על שבועה גמורה ולא על שבועה מדין יד. והב"ח (סימן רל"ז) תירץ, דכוונת רבינו תם לחלק, דבשבועת העדות ושבועת הדיינים דהוא מושבע בעל כרחו מפי אחרים בעינן שיפרש השם או הכינוי, אבל כשאוסר עצמו מרצונו, לא בעינן שיפרש את השם אף אי מושבע מפי אחר ועונה אמנן.

(זא) בא"ד, ועוד הקשו עליו וכו'. ותירץ הרשב"א, דהתם כיון דאמר בשבועה האמורה בתורה, או בצואה ואיסור האמור בתורה, והרי בתורה הזכיר שם, נחשב הדבר כאילו הזכיר את השם במפורש.

(זב) בא"ד, אלא עיקרן של דברים וכו'. אבל רבנן לא בעו לא שם ולא כנוי וכו'. אמנם תוס' בר"ה ושבועות הביאו הגמ' בשבועות (לח): דאמרה להדיא דאף לרבנן דפליגי אר' חנינא בר אידי, בעינן כנוי שם. וכבר העיר זאת המחנה אפרים (שבועות ס"ג).

(זג) בסוה"ד, אלא שהראב"ד ז"ל וכו' דלענין מלקות אינו לוקה אלא בהזכרת השם וכו'. השלמי נדרים, הקשה, דהר"ן בפרק שבועת העדות כתב בשם הראב"ד דלשבועת ביטוי לקרבן ולבל יחל לא בעינן לא שם ולא כנוי, אבל לשעבר בעינן שם לענין מלקות מדכתיב "וְלֹא תִשָּׁבַעוּ בְשֵׁמִי לְשָׁקֵר", הרי דלא רק לענין איסורא לא בעינן שם.

(יד) מתני', ונזירות כנזירות. הקשה בחידושי הגרי"ז (נזיר ב.), מאי רבותא דכינויין מהני דתיפוק ליה מדין יד. וכמו באומר "אהא" ונזיר עובר לפניו מהני מדין יד, הוא הדין כשאומר "אהא נזיק", הוי יד לנזירות. ותירץ, דדין יד לא מהני אלא אם כן הוא מוכח בשעת האמירה עצמה דהיינו שנוזיר עובר לפניו בשעה שאומר "אהא", אבל אם כשאמר "אהא" לא נתבררה כוונתו אלא כשאמר "נזיק", לא מהני מדין יד, ולכך בעינן לדין כינויין.

(טו) תוס' ד"ה ונזירות, תימה אמאי לא תנא וכו'. השיטה מקובצת תירץ, דלא תנא כינויי הקדשות כהקדשות וקרבות כקרבות, משום דהם בכלל כל כינויי נדרים כנדרים. אי נמי, תנא ושייר שהרי שייר גם כינוי ערכין.

דף ב' ע"ב

(טז) גמ', מאי שנא גבי נזיר דלא קתני להו לכולהו. כתב התוס' הרא"ש, דהוה מצי לשנויי דכיון דכבר שנה את כולם בנדרים דהיא קודמת לנזיר, לא הוצרך לשנות את כולם אף בנזיר, אלא דמשני שפיר טפי.

(יז) תוס' ד"ה ומאי שנא, בסוה"ד, וי"ל דכיון דלית ביה ידות לא חשו וכו'. אמנם הר"ן בר"ה איידי כתב בשם הרמב"ן, דיש ידות לשבועות. וכן הוכיח הר"ן לקמן (ז.) ד"ה הפקר, מדתנן לקמן (ט.) גבי דין ידות, כנדרים רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה, אלמא דיש יד לשבועה. וכדילפינן, מדכתיב "איש כי ידר נדר או השבע שבועה" (במדבר ל, ג) דהוקשה שבועה לנדר. וכן כתבו תוס' לקמן (ח.) ד"ה האומר, דיש יד לשבועה. ועיין באות הבאה.

(יח) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. והשלמי נדרים תירץ הקושיא על תוס' מלקמן (ט.). בשם העמק שאלה. דדוקא במושבע מפי אחרים סברי התוס' דאין יד לשבועה, כיון דדין יד נלמד מ"כי ידור נדר לה' או ישבע שבועה", דמיירי בנשבע מעצמו. ומשום הכי לא נקט בשבועות כל כינויי שבועות כשבועות, דמשמעות הדברים דקאי על כל השבועות שבמסכת. וזה אינו, דהרי על נשבע מפי אחרים אין דין יד. ועיין באות הבאה. והחתם סופר תירץ, דדין יד לשבועה שנוי במחלוקת תנאים. דלמאן דיליף דין ידות מ"ככל היוצא מפיו יעשה" הוא הדין לשבועות, וכן למאן דיליף מכפילות ד"כי ידור נדר" דאף בשבועה יש כפילות "או ישבע שבועה". אבל למאן דיליף ידות מ"נזיר להזיר" הוא הדין לנדרים דהוקשו לנזיר, אם כן שבועות דלא הוקשו לנזיר

הדרך היומית

מסכת נדרים דף ב – דף ג

ח פיון – ט פיון התשע"ה

אוכל ואכלה.

יב) ר"ן ד"ה אמר מר, כלומר היכי משכחת לה דאיכא בל יחל לחודה. אמנם השיטה מקובצת פירש, דבנדר כיון שהוציא בשפתיו איכא בל יחל, אבל בניזר כיון שאין ביטוי שפתיים ליכא בל יחל. וביאר השלמי נדרים כוונתו על פי שיטת המהרי"ט (הובא לעיל ב: אות יח), דגדר נזירות הוא ממוצע בין נדר לשבועה, דמתפיש קדושה בגברא. וסבר המקשן כיון דלא אסר עצמו ביין תגלחת וטומאה, אלא דקדש עצמו, וממילא הוא נאסר בהם. לא שייך בזה בל יחל. ורבא תירץ, דעובר בבי' לאוין כדעת מהר"י בסאן (הובא במהרי"ט שם), דהחפץ הנאסר היינו אבריו, פיו לשתיית יין ושערו לתגלחת וידיו לנגיעה במת, ורגליו שלא להכנס לאהל המת, דכיון שהתורה אסרה על הנזיר דברים אלו הוי כמפרש דבריו לאסור עצמו בדברים אלו, ולכך שייך שיעבור בבל יחל.

יג) גמ', בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה. הקשה הפורת יוסף, דמשכחת לה כגון שקבל עליו ב' נזירויות, דמגלח על הנזירות הראשונה לאחר שלושים יום, ואם אינו מגלח מיד לאחר שלושים יום הרי אינו יכול להתחיל נזירות השניה, ועובר בבל תאחר, ונשאר בצריך עיון.

יד) ר"ן ד"ה בל תאחר, בתוה"ד, דה"ק הרי עלי למנות נזירות בענין שלא היא חשש בדבר וכו' קם ליה בבל תאחר לאלתר. אמנם בפירושו הרא"ש ד"ה לא יפטר כתב, דכיון דלזמן מרובה חיישינן שמא ימות, ראוי שיקבל עליו נזירות לאלתר, ומשום הכי אם לא קבל נזירות עד לאחר ג' רגלים, עובר בבל תאחר. והרשב"א למד דלאלתר עובר בבל תאחר, וכלשון הגמ' הכא נמי לאלתר הוי נזיר, דהיינו עליו לקבל נזירותו. והקשה, מדוע נתלה חיוב בל תאחר בכל רגע, מטעם דשמא ימות. הא לא שמא ימות מחייבו, אלא גזרת המלך דבל תאחר. (ועיין באות הבאה). עוד הקשה, כיון דילפינן מנדרים דיו דיהא כנדרים לעבור בבל תאחר רק אחר ג' רגלים. ולכך ביאר, דמדאורייתא אף בניזירות אינו עובר אלא אחר ג' רגלים וכדילפינן מנדרים. אלא דמדרבנן חששו למיתתו, וגזרו דעובר בבל תאחר מיד. ומה דאמר רב אשי לקמן (ד.), נזיר טהור שטמא עצמו לוקה. לא מדין בל תאחר, אלא משום שטימא עצמו.

ולא כמו שביאר שם הר"ן. ועיין באות הבאה.

טו) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. וכתב בחידושי הגרנ"ט (סימן מח), דקושיית הרשב"א דהטעם בבל תאחר אינו אלא גזירת מלך, לא קשיא לשיטת הר"ן ד"ה בל תאחר, דפירש דהחשש שמא ימות בא לפרש דכוונתו שעליו לקבל עליו נזירות לאלתר. אבל אי לא חיישינן שמא ימות עובר רק לאחר ג' רגלים. וקושייתו לדעת הרא"ש דסובר דעובר בבל תאחר רק לאחר ג' רגלים. ותירץ דדעת הרא"ש דשיעור ג' רגלים בבל תאחר אינו שיעור בזמן החיוב כיון דזמן החיוב הוא מיד, אלא הוא שיעור בזמן האיחור, לאחר שיגיע הזמן. ולפי זה אם אין חשש שמא ימות אינו עובר בבל תאחר לעולם, כיון דזמן החיוב הוא כל ימי חייו. ולעולם אינו מאחר את הזמן. אבל מטעמא דשמא ימות זמן חיובו לאלתר, ומאותו זמן שיעור האיחור ג' רגלים.

טז) בא"ד, שלא יהא חשש בדבר שאשלים נזירותי. כתב הרש"ש, דאין זה ודאי בידו שימנה נזירותו, כיון דאף אם ימנה מיד, יתכן דימות באמצע ולא ישלים נזירותו. אמנם השלמי נדרים כתב דהכוונה דמה דאפשר לו לעשות עליו לעשות, והרי החל נזירותו.

יז) בא"ד, אי מה התם בל תאחר דיחידו ליתא אלא לאחר ג' רגלים וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, מה הסלקא דעתך דבעינן ג' רגלים, הא מסקנת הר"ן בראש השנה (א: מדפי הרי"ף) דכל דבר דאינו תלוי במקדש, כגון צדקה אין לו דין בל תאחר דג' רגלים אלא עובר בבל תאחר מיד, ומאי שנא מנזר והוא בבית הקברות דכתב שם הר"ן דעובר בבל תאחר מיד. ונשאר בצ"ע.

יח) בא"ד, באומר קודם שיעברו ב' שנים וכו' דלא עבר עד ג' רגלים. הקשה בחידושי הגרנ"ט (סימן מח), מדוע עובר בג' רגלים והרי קבע זמן נזירותו עד ב' שנים. ותירץ, דדעת הר"ן דשיעור דג' רגלים הוא שיעור בזמן החיוב ולא שיעור בזמן האיחור, וכיון דהתורה קבעה דזמן קיום נדרים עד ג' רגלים, אם מתנה עד ב' שנים הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה. אבל שיטת הרא"ש (עיין לעיל אות טו) דזמן דג' רגלים הוא שיעור באיחור, אבל עיקר

אך הקשה מדכתב הר"ן לקמן (סג.) ד"ה קונם יין, דבאומר קונם יין שאני טועם שנה אחת סתם, יש לו להתחיל מיד משום בל תאחר. ומשמע דאף בנדרים איסור איכא בל תאחר. ותירץ, דכוונת הר"ן לקמן דראוי להזדרז לקיים נדרו, אבל לא שיעבור על לאו דבל תאחר. עוד כתב בשם הריטב"א בראש השנה (ו:), דבכל נדרים ושבועות איכא בל תאחר ואפילו נדרי איסור.

ה) גמ', אף נזירות עובר בבל יחל ובבל תאחר. כתב השיטה מקובצת בשם הרא"ם, דעיקר ההיקש הוצרך לבל תאחר, אבל לבל יחל דנזירות לא איצטריך, כיון דנזירות בכלל נדר. תדע, דמסקינן לקמן (בעמוד ב') גבי בל יחל דנזירות, דעובר עליו בשניים. ואי ילף בל יחל מההיקש, הא איתא בפסחים (כד:): דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. והקשה השיטה מקובצת, דהיאך מצינן למימר דהוא בכלל נדר הא "לא יחל" כתיב בראשי המטות, והתם לא איירי קרא אלא בדבר הנדור, כדמפקינן מ"כי ידור נדר", מה שאין כן בנזירות. לכך כתב, דההיקש איצטריך ללא יחל, וגם לבל תאחר. והא דמוקמי ללאוי יתירי, היינו משום דהי מינייהו מפקת.

ו) ר"ן ד"ה הבעל מיפר נדרי אשתו, נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה וכראיתא בספרי. הקשה השלמי נדרים, אמאי הפריד הר"ן בענין נדרי בתו בין האי דיבור לד"ה הבעל מיפר. ועוד, אמאי הוצרך להוכיח מהספרי, הא מפורש הוא לקמן (עט:). ולכך הגיה בדברי הר"ן. דהבעל מיפר נדרי אשתו כדכתיב "ואם הפר יפר", ומה שכתב נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה שייך לד"ה מיפר נדרי בתו. והר"ן לשיטתו לקמן (סח.) ד"ה לומר, דאין האב יכול להפר נדרי בתו אלא בדברים שיש בהם עינוי נפש, ושבינו לבינה. לאפוקי מדעת הרמב"ם (פי"ב מנדרים ה"א) דהאב יכול להפר כל נדרי בתו.

ז) ר"ן ד"ה הניחא למאן דאמר, ואף על גב דאיכא למדרש לא דרשינן. הקשה המשנה למלך (פ"ו מדעות ה"ז), הא כתבו התוס' בבבא מציעא (לא:): ד"ה דברה תורה, דאף למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם, היינו דוקא כשמוכח מהפסוק ההפך מהדרש, אבל היכא דלא מוכח, מודה רבי שמעון דדרשינן, ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם. וכתב השלמי נדרים, דהתוס' בסוטה (כד:): ד"ה ורבי יונתן (המתחיל בעמו א'), תירצו קושיא זו דשאני ידות, דכיון דלא שינה הכתוב בלשונו ואין משמעות בפסוק לדרוש, לא דרשינן מריבוי הכתוב, אלא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם.

ח) גמ', דברה תורה כלשון בני אדם. כתב השיטה מקובצת בשם הרי"ף, דאין כוונת הגמ' כלשון בני אדם דרגילים לכפול דבריהם, וכדמצינו ב"פתח תפתח" ו"הענק תעניק", דהרי אינם דומים. אלא כוונת הגמ' כלשון בני אדם שרגילים לפרש דבריהם ולומר דרוצה לנדור, ומה לנדור.

דף ג' ע"ב

ט) ר"ן ד"ה שהנזירות חלה על הנזירות, בתוה"ד, צריך למנות שתי נזירות דהיינו ששים. וכן כתב השיטה מקובצת לעיל (ג.). ועוד פירש, דנזירות חלה על הנזירות באותו זמן, ונפקא מינה, שכשנשאל על הראשונה השניה עולה לו תחתיה. עוד פירש בשם הרי"ף, דבאומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום, אם שתה בו ביום עובר בשני לאוין.

י) ר"ן ד"ה ואית תנא, בתוה"ד, ולדידיה תרתי שמעינן מינה. הקשה החתם סופר, איך אפשר דדין ידות דרשינן מ"כל" לשון כל דהו, ולדין נדר שהותר מקצתו הותר כולו, דרשינן "כל" דכולו משמע, הא סתרי אהדידי. ומצינו דפליגי תנאי בסנהדרין (עח:), אי דרשינן "כל" מלשון כל דהו, או כל מלשון כולו. ונשאר בצריך עיון.

יא) גמ', כגון דאמר כבר זו אוכל וכו'. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), איך אפשר לידור בקום ועשה, הא בנדרים הוא אוסר החפצא עליו, ונשאר בצריך עיון. והרש"ש והפורת יוסף תירצו, דמשכחת לה באומר קונם עלי כבר זה, אם לא אוכל את השני, ואכל את הראשון. דמחוייב לאכול את השני כדי שלא יעבור על הנדר. אבל תמה השלמי נדרים, דאם כן אמאי אמרה הגמ' כגון וכו' כבר זו אוכל וכו'. ולא נקטו בפשיטות בגוונא שאמר כבר זו עלי, ואכלה. וכתב דצריך להגיה דברי הגמ' על פי הגירסא בדקדוקי סופרים "כגון דאמר אכילת כבר זו עלי ולא אכלה". ובשיטה מקובצת, גרס כבר זה אינו

"חטאת" מיותרת, משום דחטאות בעלמא אי אפשר להתפס בנדר. אלא הקושיא משלמי ועולת נזיר, דשלמים ועולה בעלמא אפשר להתפס בנדר ולא דנזיר. והקשו בגמ' דכמו בחטאת חלב דאין מתפסה וכו' הוא הדין לעולה ושלמים דנזיר.

ז) תוס' ד"ה דלא מתפס ליה, שאם אומר הרי עלי חטאת נזיר לא אמר כלום דחטאת נזיר אינו בא בנדר ובנדבה. אמנם התוס' לקמן (בעמוד ב') ד"ה מאי חידושו, פירשו, דאין מתפסו בנדר, דכיון דקבל על עצמו נזירות, ממילא חייב להביא קרבן. והקשה הרשב"א על הפירוש השני, דאם כן הוי חידוש לחומרא, וכדקשו להלן על הריני נזיר מן החרצן דהוי נזיר לכל. ותיירך, דמהאי טעמא אינו חידוש לחומרא, אלא דמסתבר דבל תאחר נדרו שיך בגוונא שנודר, ולא כשמחוייב ממילא.

ח) גמ', הרי חטאת חלב שאין מתפסה בנדר ועובר בבל תאחר. הקשה השלמי נדרים, הא מצי לשנויי דשאני חטאת נזיר דקילא, משום דאפשר להשאל על נזירותו וכדאיתא בזבחים (ח). ואין לומר דנדרים ונדבות יוכיחו, דישנם בשאלה וישנם בבל תאחר, דשאני נדרים ונדבות, דיכול להתפסם בנדר. ותיירך על פי דברי האבני מלואים (תשובה כ"ב), דהסברא לומר דנזיר קיל משום דאיתיה בשאלה, היינו דוקא אם נפרש דנזיר הוי איסור חפצא, או איסור גברא. וכמו דאפשר להישאל על נדרים ושבועות. אבל אם נפרש דדיני נזיר אינם חלים עליו מעצם קבלת נזירותו אלא דהתורה החלה על נזיר דינים אלו, אין קולא בנזיר דאפשר בשאלה, כיון דאינו יכול להשאל על דיני נזיר אלא יכול להשאל על עיקר נזירותו וממילא יפקעו מעליו חיובי התורה. וכל זמן שלא נשאל הרי הוא מחוייב לגמרי. וכתב, דהסוגיות פליגי בהא. ולפי זה, יש לומר דסוגיין סברה דדיני נזיר אינם מכח חלות הנזירות, אלא מדיני התורה על נזיר, ודלא כסוגיא דזבחים

ט) גמ', הריני נזיר אפילו מן החרצן הוי נזיר וכו'. המנחת חינוך (מצוה שס"ח סק"ד) הסתפק, בנזיר מן החרצן דהוי נזיר לכל, וכן בנזיר לפחות משלושים יום דחל עליו שלושים יום, האם בזמן שלא פירש, או בדבר שלא פירש, עובר משום בל יחל דבר, או לא. כיון דלא פירשו בדבריו.

י) גמ', הניחא למ"ד וכו' הוי נזיר לכל וכו'. כתב המנחת חינוך (מצוה שס"ח סקט"ו), דדוקא כשאפשר שיחול הכל הוא דפליגי, אבל היכא דלא יכול לחול הכל אף מקצת לא חל לכולי עלמא, דאין נזירות לחצאין. וכגון בנשבע שלא ישתה יין וחזר ואמר הריני נזיר ושתה, דכתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תרט"ו) דלוקה רק על השבועה ולא על הנזירות משום דאין איסור חל על איסור. והקשה האבני מלואים, מדוע לא תחול הנזירות על התגלחת והטומאה ומשום איסור כולל תחול אף על היין. ותיירך המנחת חינוך, דכיון דאין נזירות לחצאין, לא יכול לחול נזירות על התגלחת והטומאה בלבד, ולא אמרינן איסור כולל אלא אם יכול לחול המקצת בלבד.

דף ד' ע"ב

יא) גמ', והרי חטאת יולדת וכו'. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), אמאי פשיטא טפי חטאת יולדת, הרי אף חטאת יולדת אפשר דאינה בבל תאחר לולי ההיקש דבחטאת נזיר. והקרא אורה הגיה בתוס' ד"ה והרי חטאת יולדת, אמאי לא איצטריך היקשא לקרבן יולדת, וביאר, דקושייתם כקושיית הגרע"א. ותיירך, דעל העולה בודאי עוברת משום בל תאחר דהרי עולה נתפס בנדר, וכיון דאם הביאה עולה בלא חטאת אף בעולה לא יצאה, ממילא עוברת בבל תאחר על העולה. ואף לפי מה שכתבו התוס' בזבחים (ה) ד"ה עולתה, דבדיעבד אם הקדימה את העולה לחטאת כשר. יש לומר, דאחטאת יולדת פשיטא שעוברת בבל תאחר מקל וחומר מעולתה, דהרי עיקר כפרתה בחטאת, אבל חטאת נזיר, כיון דאם גלח על אחד משלשתן יצא, אפשר דעל חטאת אינו עובר בבל תאחר. והפורת יוסף תירך, דקושיית הגמ', היאך אמרינן דהחידוש בחטאת נזיר משום דאינה לכפרה, הרי אף חטאת יולדת אינה לכפרה, ואיתא בחולין (סד). דאי מצינו את החידוש בשני ענינים, לא חשיב חידוש.

יב) גמ', שם. השאגת אריה (סימן ס"ו) דייק מסוגיין, דאשה עוברת בבל

החיוב הוא מיד, אם כן בנדר עד ב' שנים הרי זמן החיוב עד ב' שנים, ולא התנה על מה שכתוב בתורה כיון דלא כתוב בתורה להתחייב מיד, ומשום הכי יש לו זמן דג' רגלים לאחר הב' שנים.

יט) תוס' ד"ה בל תאחר, בתוה"ד, ור"ת מפרש לה בתמיה וכו'. אמנם בפירוש הרא"ש בד"ה לא אפטר כתב, דלא מסתבר דמחשש שמא ימות יחשב כאילו קבל עליו, בלי שיקבל להדיא אינו נזיר, וכן משמע מלשון הר"ן.

כ) תוס' ד"ה מידי, בתוה"ד, הקשה הר"ר יוסף וכו' לקבל נזירות אחר שלושים יום. הקשה הקרן אורה, אמאי לא הקשו בפשיטות, באמר הרי עלי לקבל נזירות סתם, דאם עבר ג' רגלים ולא קבל עליו נזירות עובר בבל תאחר. ותיירך, דהעדיפו לנקוט באופן דעובר בבל תאחר מיד. אמנם החזון איש (נשים ריש סימן קל"ו) מחק תיבת "אחר" בדברי התוס', וקושייתם בדאמר הרי עלי לקבל נזירות שלושים יום, וכפי שהקשה הקרן אורה.

כא) בא"ד, בסוה"ד, לאו היינו בל תאחר דנזיר כי אם בל תאחר דנדר, הקשה הקרן אורה, הא אף באוקימתא דרבא דאומר לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר, נימא דהוי בל תאחר דנדר ולא בניירות. וכן בגוונא שכתב הר"ן דקבל עליו קודם שיעברו ב' שנים, נימא דהוי בל תאחר דנדר ולא דנזירות. ותיירך, דיש לחלק דבאומר לא אפטר וכן בגוונא דקודם ב' שנים, חשיב בל תאחר דנזירות כיון דאמר אהא נזיר, אלא דלא חשיב קבלה גמורה שתחול מיד, מה שאין כן באומר הרי עלי לקבל נזירות דהוי בל תאחר דנדר, כיון דלא אמר אהא נזיר. עוד הסתפק הקרן אורה, באומר אהא נזיר קודם ב' שנים, והגיעו השלושים ימים האחרונים ועדיין לא התחיל נזירותו, האם יחול הנזירות מיד בלי שום קבלה.

דף ד' ע"א

א) ר"ן ד"ה כגון שנזר והוא בבית הקברות, שצריך לצאת מיד וכו' וכי לא נפיק קם ליה בבל תאחר. אבל המאירי כתב, דעובר רק אם נשתהה במזיד עד למחרת. ובפירוש הרא"ש ד"ה כגון כתב, דעובר רק אם לא נטהר ג' רגלים.

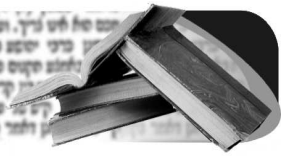
ב) ר"ן ד"ה חיילא עליה נזירות מאלתר, בתוה"ד, אי לקי על אכילת ענבים. ביאר הרש"ש, דלדעת הר"ן כשהוא בבית הקברות עדיין לא חלה עליו נזירות, אלא לענין דכשיצא מבית הקברות, אין צריך לקבל עליו נזירות מתחילה. ולכך אף באכל ענבים אינו לוקה. אמנם התוס' ד"ה וכו' פליגי כתבו, דדוקא על טומאה אינו לוקה, אבל אם אכל ענבים לוקה, כיון דסברי, דהנזירות חלה לענין שאר הדינים, מלבד מלקות דטומאה. והקשה על הר"ן, כיון דלא חלה הנזירות, הא שפיר עובר בבל תאחר שלא יצא מבית הקברות כדי שתחול עליו נזירות זו. אף ללא האיחור דנזירות דטהרה.

ג) גמ', נזיר שטימא עצמו במזיד עובר משום בל תאחר. הרשב"א (לעיל ג): דייק, דלוקה משום הנגיעה, דאי משום דלא נטהר מאי שנא שוגג ממזיד, ומדנקט מזיד על כרחך דהטעם משום נגיעה. אמנם בפירוש הרא"ש ד"ה נזיר טהור כתב, דעובר רק בשוהה ג' רגלים. ופירש, דטימא עצמו במזיד היינו דשיהיה הטומאה על עצמו במזיד שלא נטהר ג' רגלים, ואף אם הטומאה היתה בשוגג. ועיין לעיל דף ג אות טו מה שהבאנו מחידושי הגרנ"ט (סימן מח) בביאור שיטת הרא"ש.

ד) גמ', עובר בבל תאחר תגלחתו. הקשה הקרן אורה, אמאי לא מוקמינן דעובר על "בל תאחר" אם גילח עצמו באמצע נזירותו במזיד, כיון דסותר נזירותו. ובשלמא לשיטת פירוש הרא"ש (הובא באות הקודמת), דבטומאה עובר רק אחר ג' רגלים ואם כן הוא הדין לתגלחת, אתי שפיר, כיון דמיד חלה עליו נזירות חדשה. אבל לשיטת הר"ן (עיין לעיל דף ג' טו), דעובר מיד בבל תאחר על הטומאה הוא הדין בתגלחת.

ה) רא"ש ד"ה דרוש ידרשנו, חטאת ואשם נדרשין ממנו וכופין אותו להביאם. הקשה הרש"ש, דאדרבא בערכין (כא). תנן, דחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן, וחייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן. ותיירך, דאולי כוונתו לאפוקי עולות ושלמים דאין כופין אותו שידור להביאן.

ו) גמ', דלא מתפס ליה לחטאת נזיר בנדר. כתב הפורת יוסף, דתיבת

הדרגת היוזמי

מסכת נדרים דף ד – דף ה

י סיון – יא סיון התשע"ה

הנזיר חלים עליו ממילא, להתורה אוסרתו כיון שהחיל על עצמו שם נזיר. מסתבר דלא מתכוין לשעבד עצמו אלא לזמן הפחות.

(כ) תוס' ד"ה וכבר אמר מודרני ממך, דסד"א וכו' אפילו אמר אחריו שאני אוכל לך לא אסר. **השלמי נדרים** ביאר את דבריהם על פי הר"ן **לקמן** (ה:). **ד"ה אמר רבא,** דסלקא דעתך לפרש דבריו שלא ידבר עימו אם יאכל היום או עד יום פלוני, ולכך גרע כשהוסיף מודרני ממך קודם שאמר שאני אוכל לך.

דף ה' ע"א

(א) ר"ן ד"ה אלא הכי איתמר, דלך משמע לך כלומר **נכסי** אסורים לך. הקשה **הגרע"א** (בגליון השולחן ערוך סימן ר"ו ס"ב), דמלשון הר"ן משמע דאין האיטור כולל הנאה מהגופים שלהם עצמם, אלא מהנכסים. ואילו בלשון הר"ן (בריש העמוד) **בד"ה דאמר ר' יוסי,** שכתב אני ונכסי ממך ומנכסיך, מבואר דבמודרני הימך, האיטור כולל גם הנאה מהגופים עצמם. ומהיכי תיתי לחלק בין מודרני הימך למודרני לך. ועוד הביא, בדברי הר"ן **בכתובות** (לא: בדפי הרי"ף) מבואר, דהמדיר מליהנות לו, היינו גם הנאה מהגוף, ולא רק הנאה מהנכסים.

(ב) בא"ד, שם. הגרע"א בגליון הש"ס ציין לקרא **בשופטים** (יז, ב) **הַפֶּסֶף אֲשֶׁר לָקַח לָךְ,** דהיינו ממך, כפירוש רש"י שם.

(ג) גמ', טעמא דאמר שאני אוכל לך וכו' הוא דאין אסור אלא באכילה, הא מודרני ממך אסור אפילו בהנאה. וכתב הר"ן בד"ה אלא מעיקרא וכו', כלומר ידידים שאין מוכיחות הויין ידיים. **והרשב"א** הוסיף לבאר, דאין הלשון מדוקדק, דמשמע דחידושיה דשמואל, דהיכא דאמר מודרני סתם, לא משמע אכילה בדוקא. והרי פשיטא דמודרני לא משתמע אכילה. אלא עיקר חידושיה דשמואל, דבאמר מודרני אסור בהנאה, משום ידידים שאין מוכיחות הויין ידיים.

(ד) ר"ן ד"ה אלא הכי אתמר טעמא וכו', בתוה"ד, (בחלק הנמשך לעמוד ב') ואפילו בדיבורא נמי לא מיתסר דלא ידעינן אי להנאה איכוין אי לדיבורא איכוין וכו'. ביאר **השלמי נדרים**, דהכא לא שייך למימר סתם נדרים להחמיר, וכדתנן **לקמן** (יח:). היכא דיש לפרש הלשון להחמיר ולהקל. דידות שאני, דלא ידעינן להו אלא מריבויא דקרא, וכדאיתא **לקמן** (ה:), דאמר קרא, "נזיר להזיר" מה נזירות **בהפלאה** אף ידות **בהפלאה**. דהיינו שיהיו הידות מופלאין ומפורשין. ולא רק באופן שאין מפורש כלל לא איתרבו, אלא אפילו בגונא דמשמעות הנדר מפורשת, אבל אין מפורש לאיזה נדר התכוין, לא מיקרי מופלא.

(ה) בא"ד, שם. כתב הב"ח (יו"ד סימן ר"ז), דלהאי פירושא דהר"ן **והרא"ש בד"ה אבל,** דלא מיתסר אף בדיבור, נראה דלא גרסינן "לא משתעינא בהדך משמע", אלא גרסינן **דילמא** לא משתעינא וכו', דאי לא גרסינן דילמא, משמע דיש משמעות יותר להאי לישנא, וכדעת החולקים שהביא הר"ן.

(ו) בא"ד, ואיכא מאן דאמר במודרני הימך וכו' אסור לאשתעויי בהדיה. **והרמב"ם** (בפ"א מנדרים הכ"ג) כתב, דמודרני ממך משמע שלא ידבר עמו, ומפורש ממך משמע שלא ישא ויתן עמו, ומרוחק ממך משמע שלא ישב בד' אמותיו. אבל לא כתב בהדיא שנאסר בזה. וכתב **ריבנו אברהם מן ההר** בדעתו, דבאמת אין איסור נדר חל על דברים אלו כיון שאין בהם ממש, אלא דמכל מקום צריך שאלה מדרבנן כדי שלא יקל ראשו בנדרים, (וכדאיתא לקמן טו.). וכן כתב **הבית מאיר** (בגליון השולחן ערוך סימן רו ס"א). וכתב **החזון איש** (באהע"ז קל"ז ד). דהבית מאיר מפרש דאוסר את הדיבור והעמידה והמשא ומתן עצמן, דהוו דברים שאין בהן ממש, אבל יש לפרש דמודרני קאי איד, כמו שאמר קונם פי. ולא דמי לאומר קונם שאני מדבר, דמיקרי דבר שאין בו ממש, דהתם מזכיר הדיבור בנדרו, דמשמע שבא לאסור הדיבור עצמו, אבל הכא לא אמר אלא שהוא נדור מחברו, ויש לפרשו שהוא נדור מחמת שאוסר את פיו.

(ז) בא"ד, שם. בפירוש הרא"ש בד"ה אבל הוכיח כהסוברים דלא מיתסר בדיבורא, מדאמרינן לימא קסבר שמואל וכו', כלומר דלמאן דאמר ידיים שאין מוכיחות הויין ידיים, מיתסר בהנאה ולא בדיבור, וחוינן דיותר משמע

תאחר, דהא קרבן יולדת שלה הוא. והביא **דבראש השנה** (ו:). פליגי אביי ורי זירא אם אשה עוברת בבל תאחר, **ורמב"ם** (בפ"א מחגיגה ה"א) פסק כר' זירא, דאית לה חיוב שמחה, וישנה בבל תאחר. **והראב"ד** (שם) פסק כאביי, דלית לה חיוב שמחה, וממילא אינה בבל תאחר. והקשה על הראב"ד מסוגיין. ותירץ (בקונטרס אחרון), דהא דמבואר בסוגיין דעוברת משום בל תאחר, היינו בעלה, משום דחייב בקרבנותיה. אמנם **החתם סופר** דחה תירוץ זה, משום דהא דבעל חייב בקרבנות אשתו היינו מתנאי כתובה, וכמו דצריך לשלם חובותיה, ומוציאין ממנו משום שעבודא דרבי נתן, ולא שייך לומר דהבעל עובר בבל תאחר כיון דאינו חייב בנדר. [אמנם יש לומר דסוגיין אזלא לר' זירא].

(יג) ר"ן ד"ה קשריא לה למיכל בקדשים, כגון אכילת פסחים. אמנם **התוס' ד"ה ההיא** כתבו, דמצוה לאכול קדשים דכתיב "ואכלו אתם אשר כפר בהם" (שמות כט, לג). וכן כתב **בפירוש הרא"ש ד"ה קא שריא,** והוסיף עוד טעם, משום שלא יבואו לידי נותר.

(יד) גמ', למא לי היקשא תיתי במה מצינו. לכאורה צריך ביאור, מאי מקשינן הא הקישא עדיפא, הא לעיל (בעמוד א') כתב הר"ן **בד"ה חטאת חלב,** דעדיף למילף בל תאחר דקורבנות נזיר, מהיקשא ולא במה הצד, מחטאת חלב ושלמים, משום דכל מה הצד כל דהו פרכינן. ולכאורה יש לומר אותה סברא לענין במה מצינו. (ח.ו.) ואמנם יש ליישב על פי מה שכתב **בפירוש הרא"ש,** דהאי במה מצינו דהכא לאו דוקא. אלא דנזירות היינו נדרי עינוי נפש עצמן. ואם כן לא שייך לפרוך פרכא כל דהו. (א.ד.ב.). אמנם הר"ן לא למד כן דהא כתב דשייך האי במה מצינו לענין במה מצינו דאין עונשים מן הדין. ועיין לעיל (בעמוד א') מה שהקשה **הגרע"א** (בגליון הש"ס) על הר"ן שם.]

(טו) ר"ן ד"ה תיתי במה מצינו, בתוה"ד, ואין עונשין מן הדין. כתב **המהר"ץ חיות,** דהיינו דוקא אם הטעם דאין עונשין מן הדין משום דאין עונשין על הדרשות, ועל כן הוא הדין דאין עונשין על במה מצינו. אבל להטעם המבואר **במהרש"א בסנהדרין** (סד: ד"ה ומזערך), דאין עונשין מן הדין משום דיתכן דהעונש על העוון הקל אינו מספיק לעוון החמור, היינו דוקא בקל חומר אבל במה מצינו, כיון דשניהם שוין עונשין מן הדין. ועיין הגהת מהר"ב רנשבורג על הר"ן.

(טז) תוס' ד"ה למא לי, אבל לעיל גבי בל תאחר לא פריך דאין עונשין מן הדין וכו'. הקשה **השלמי נדרים,** הרי אין לוקין על לאו דבל תאחר דהוי לאו שאין בו מעשה, ומה שייך כאן דאין עונשין מן הדין. ותירץ, דאתי כמאן דאמר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו. אמנם **הקרן אורה** לעיל (ד. בר"ן ד"ה חטאת חלב) ביאר, דדעת תוס', דאף בלאו דלית ביה מלקות אמרינן דאין עונשין מן הדין. ועיין באות הבאה.

(יז) בא"ד, שם. הקשה השלמי נדרים, מדוע לא תירצו התוס', דהא דלא פריך על בל יחל דתיתי בבמה מצינו, משום דאין עונשין מן הדין. ועוד הקשה, דמה שכתבו דלא שייך נמי הכא וכו' אין דבריהם מובנים. ולכן הגיה בדבריהם, דבתחילה כתבו דעל בל יחל לא הקשו "תיתי במה מצינו" משום דאין עונשין מן הדין. ועל בל תאחר לא הקשו "תיתי במה מצינו", משום דלא דמי, ולא שייך לומר במה מצינו. אבל אין לתרץ משום דאין עונשין מן הדין, כיון דבלאו הכי הוי לאו שאין בו מעשה.

(יח) גמ', משום דלא אית ליה קיצותא. הגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לעיין בתוס' **לקמן** (כ:). ד"ה אבל נזירות מרובה, שכתבו דיש אומרים, דסתם נדרים שלשים יום. ודחו דבריהם מדמוכח מסוגיין דנדרים אין להם קצבה, אלא סתם נדרים לעולם.

(יט) ר"ן ד"ה משום, בתוה"ד, וכי תימא כיון דנזירות אית ליה קיצותא וכו' ונימא סתם נדרים שלשים יום. **השלמי נדרים** תירץ בשם **הגהות המרדכי,** דגבי נזיר כיון דאסר עצמו מהחפץ, מסתבר דלא שעבד עצמו אלא לזמן הפחות. וביאר בשם **המהרי"ט,** דאין כוונת המרדכי משום דנזיר איסור גברא לכך יש לזה זמן, מה שאין כן בנדרים דהוי איסור חפצא. דהרי שבועות דהוי איסור גברא ובסתם שבועה אין לזה קיצותא. אלא כוונתו, דכיון דכל דיני

הדרש היומיומי

מסכת נדרים דף ה – דף ו

יא סיון – יב סיון התשע"ה

דפולגתת ר' יהודה ורבנן בדלא כתב מינאי, והא לכולי עלמא כותבין בגט שמו ושמה, ומוכח דהוא המגרש. ואם כן אמאי מצריך ר' יהודה לכתוב מינאי. ותיריך, על פי מה דפליגי ר' יהודה ורבנן בגיטין (פה): בלא כתב ו"דין". דר' יהודה סבר דשמא בדיבורא מגרש לה, ושטר לראיה בעלמא. ואם כן הוא הדין בלא כתב מינאי אף שכתוב שמו, יש לפרש שגירשה בדיבורא, ודין יהוי לך ספר פיטורין מאיש אחר. ועיין באות הבאה.

ב) גמ', שם. כתב הרשב"א, דאף דטעמא דאין אדם מגרש אשת חברו שייך היכא דלא כתב מינאי, באמת פליגי נמי היכא דלא כתב ודין, וכדאיתא בגיטין (פה):. ובוה נמי יש לומר דהוי ידים מוכיחות, כיון שאין אדם מגרש על פה ונותן גט לראיה, והגמרא נסיב לענין מינאי, והוא הדין לגבי ודין.

ג) גמ', מפני שהוא יד לקרבן. ביאר הרשב"א, דהכי קאמר, מפני שתיבת "הוא" הוי יד לקרבן. והתנא נקט רישא דמילתא לגבי "הוא", והוא הדין ל"זה" דהוי נמי יד לקרבן. ועיין באות הבאה.

ד) גמ', והא מפני שהוא יד לקרבן קתני. לפירוש הרשב"א (שהובא באות הקודמת) מבואר קושיית הגמרא, משום דבברייתא מוכח, דתיבת "הוא" לבדה הוי יד לקרבן. ובדברי הר"ן בד"ה מיתניב, ובד"ה ומקשינן והא, נראה שמפרש תירוץ הגמרא מעיקרא, דבלא עלי משמע טפי הפקר וצדקה מאיסור, כיון שאם אתה בא לומר איסור צריך להוסיף ב' תיבות "עלי אסור", שזה הדיבור השלם לאסור, ויותר משמע להוסיף רק תיבה אחת צדקה, או הפקר. שבוה אין צריך להוסיף "עלי" בשביל הדיבור השלם. ולהכי לא מיקרי אפילו ידים שאין מוכיחות כלפי איסור. ודחינן, דכיון דאדם אוסר עצמו בב' לשונות, בלשון אסור, ובלשון קרבן, ובברייתא מבואר דהכא הוי יד ללשון של קרבן, אם כן אפילו בלא עלי, אלא אמר הרי הוא, סגי להוסיף תיבה אחת דהרי הוא קרבן, ואין צריך להוסיף ב' תיבות עלי קרבן. שכן הדרך שבקרבן הדיבור השלם הוא בלא תיבת עלי, ואם כן אין משמעות להפקר או צדקה טפי מקרבן, והוי כשאר ידים שאין מוכיחות, והדרא קושיין.

ה) גמ', הרי זו חטאתי הרי זו אשמי וכו' דבריו קיימין. כתבו התוס' בחולין (מא:). ד"ה והא, דבאומר חטאתי לא מהני. וכתב הט"ז (ביו"ד סימן ה' סק"ד), דאין להגיה בסוגיין הרי זו לחטאתי (וכמו שהביא בגליון מהתוספתא), דמדנקט ברישא הרי זו חטאת לא אמר כלום. משמע, דהרי זו חטאתי מהני. ועל כן מגיה בדברי התוס' בחולין, דבאומר הרי זו חטאת לא מהני. אבל הש"ך (שם סק"ו) כתב, על פי דברי תוס' אלו, דדוקא באמר חטאתי מהני. וכתב דכן משמע מהטור ושלחן ערוך (שם סעיף א').

ו) [רי"ן ד"ה אלא אימא וכו', משום דכיון שאין מוכיחות הוין ידים, אית לן למינקט לחומרא, ודלמא הרי הוא הקדש קאמר. קשה, דהרשב"א בבבא בתרא (עא:). כתב, דהיכא דמספקא לן בהקדשו אי תנאה אי חזרה, מספיקא אוקי ממונא בחזקת מריה. והכא נמי כיון דאיכא ספק אם הקדשו, נימא אוקי ממונא בחזקת מריה, ולא יאסר אכולי עלמא. ויש לומר על פי דברי הר"ן לקמן (פה). בד"ה רבא אמר, דהאוסר פירותיו על עצמו הוי כהפקר. וכעין זה כתב הרשב"א לקמן (מז:). ואם כן, הכא ממה נפשך יצא הכיכר מחזקת מריה, דאפילו אם לא הקדשו הרי אסרו על עצמו, ואם כן ליכא הכא חזקת מרא קמא שתכריע. וצריך עיון. (א.ג.א.).

ז) גמ', הרי זו חטאת לא אמר כלום. הקשה הקרן אורה, כיון דנדרי הקדש חיילי במחשבה לחוד, אם כן נשאליה מה היה בדעתו, ואם יאמר שנתכוין להקדישו לשם חטאתו אמאי לא יהני. ותיריך, דדיבור שאינו מוכיח, גרע ממחשבה לחוד, משום דנתכוין להוציא בשפתיו, והוציא דיבור גרוע.

דף ו' ע"ב

ח) גמ', בעי רב פפא יש יד לקידושין או לא. האבני מלואים (בסימן ל"ה סק"ט) נקט, דבקידושין בעינן אמירה בדוקא מן התורה, ושאינו מגט דהתם האמירה אינה אלא מדרבנן. [ולדבריו ניחא בפשיטות הספק אם יש יד]. אבל בחידושי הגר"ש שקוף הוכיח מקידושין (ו). דיש מקומות שאין צריך אמירה כלל, ועל כרחך דהכל תלוי באומדנא. ועל כן ביאר, דהכא ליכא אומדנא גמורה וברורה (אף דהוי יד מוכיח), ואפילו הכי אי יש יד לקידושין וחשיב

בהאי לישנא. הנאה מדיבור. והחזון איש (באהע"ז סימן קל"ו) תירץ שיטת הרמב"ם, (הובאה באות הקודמת). דבאמת מצד הלשון עצמו איכא משמעות לדיבור טפי, אלא דבני אדם רגילים לומר האי לישנא טפי לגבי הנאה, והלכך אי ידים שאין מוכיחות הוויין ידים נאסר בהנאה. אבל אי לא הוויין ידים ואי אפשר לאסרו בהנאה, אסרינן ליה בדיבורא, דהלשון מורה על זה.

דף ה' ע"ב

ח) גמ', שמואל מוקים לה למתניתין כר' יהודה וכו' דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהודה אומר ודין וכו'. הקשו התוס' לקמן (ו): ד"ה יש יד, דהכא משמע דלכולי עלמא ידים מוכיחות, מהני בגט. והא לקמן (ו): מבעיא לן גבי קידושין אי מהני ידים או לא. (כיון דליכא ריבויא לידות, אלא בנדרים), ולא איפשט. ותירצו, דבאמת הכא לאו מדין ידות הוא, דהא לשונות גמורים כתובים בגט, וגם מגרש בלשון גרושין גמורים. ומה שהזכירו לשון ידים לאו דוקא, אלא דפליגי ר' יהודה ורבנן אי בעי דיבור מוכיח או לא. והא דמדמינן לה לידים שאין מוכיחות בנדרים, אף דבנדרים מיירי בידים ממש. היינו משום דכי היכי דפליגי בגיטין אי בעינן שיהא מוכיח מתוך הגט שהוא מגרש, כך בנדרים דגלי קרא בהו דמהני ידים, פליגי אי יהני ידים שאין מוכיחות.

ט) [גמ', אמאי דחיק שמואל לאוקומה למתניתין כרבי יהודה וכו'. הר"ן בד"ה אמר רבא וכו', ביאר, דאף דמתניתין חדא קתני, מכל מקום, אי לאו דקתני "לך" ליכא ידים מוכיחות. וכתבו התוס' בד"ה מתני, דאף דבבביתא דלעיל (ד): איתא "לך", מכל מקום הווי ידים שאין מוכיחות. והיינו משום, דהתם לא חדא קתני אלא "מודרני ממך" לחודא, ואם כן "לך" דאיתא התם לאו דוקא. ולפי זה אפשר היה לומר, דאף "לך" דמתניתין לאו דוקא. ואפשר לבאר דכן סבר המקשן אמאי דחיק וכו', אמנם רבא אתי לחלק, והוא משום דמתניתין חדא קתני וכמו שביאר הר"ן. (א.ג.א.).

י) ר"ן ד"ה אמר רבא וכו', בתוה"ד, שאני אוכל בלא לך ידים שאינן מוכיחות נינהו, דאיכא למימר הכי קאמר, מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא וכו'. וכן כתב הרמב"ן בהלכותיו (א: מדפי הרי"ף), אבל הרשב"א כתב, דאף בלא לך הוי יד מוכיח, אלא דיליף לה מיתורא דמתניתין. (יא) תוס' ד"ה ליתני, בתוה"ד, אם כן לא מצינו ידים ורגלים, דאם כן כל מה שמדבר עם חברו יהא נדר, שאם אמר אני אוכל, או אוכל לך, הוי נדר. כתב הקהלות יעקב (סימן ו), דחוינן מקושייתם דבידים לא מהני שיאמר האדם לא נתכוונתי לך. ודלא כהריטב"א (ב). שכתב דהיכא שאומר לא נתכוונתי לך לא נאסר על ידי ידות. והריטב"א הוכיח כן מדתנן לקמן (כ:), נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים הרי זה מותר. והקהלות יעקב הקשה, דלפי מה שכתבו התוס' לא מצינו ידים ורגלים וכו' משמע שכן הדרך לומר שלא בכונת נדר, ואם כן אמאי מיקרי כלל ידים מוכיחות. [דאנן קימא לן ידידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים].

יב) בא"ד, דשאני אוכל לך וכו' הוי יד וכו' שמדלג קונם שהיה לו לומר בתחילה או בסוף. אבל המאירי כתב, דידות לא הוי אלא כשאמר את תחילת הדיבור וחיסר את סופו, אבל כשחיסר תחילת הדיבור ואמר סוף הדיבור לא הוי יד. וכתב, דמהאי טעמא באומר שאני אוכל לך לחוד לא הוי יד, כיון שחיסר תיבת קונם בתחילת דבריו. ולכאורה קשה לדברי המאירי, מהא דאיתא בברייתא דלעיל (ד:), דבשאני אוכל לך לבד נאסר, ואף דהא מתניתא איירא למאן דאמר ידים שאין מוכיחות הוויין ידים, מכל מקום חוינן דאף בכהאי גוונא מיקרי ידות. וצריך עיון].

יג) תוס' ד"ה עד כאן, בתוה"ד, תימה לר"י תיקשי ליה ברייתא דלעיל מודרני לך אסור אלמא דהוויין ידים. והרשב"א תירץ, דרבא מוקי לברייתא בשחיו מסרבין בו ליהנות או לאשתעווי, ואמר מודרני ממך. דכיון דמסרבין בו הוויין ידים מוכיחות.

דף ו' ע"א

א) גמ', דאין אדם מגרש את אשת חברו. הקשה הרשב"א, דמשמע מהכא

הדרה היומיומי

מסכת נדרים דף ו - דף ז

יא סיון - יב סיון התשע"ה

דאין לה שיעור ויכול לעשות כל שדהו פאה.

דף ז' ע"א

(א) **גמ', יש יד לצדקה או אין יד לצדקה.** הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), לפי מה שכתב הר"ן לעיל (ו): **בד"ה בעי רב פפא**, דהצד דלא ילפינן קידושין מנדרים, משום דנדרים חמירי דחיילי בדיבורא בעלמא. אם כן צדקה דחיילא נמי בדיבורא, אמאי לא גילף מנדרים אפילו בלא הקישא. ובחידושי הגר"ש **שקופ** תירץ, דהר"ן נמי מפרש כפירוש התוספות והרא"ש (שם) **בד"ה יש יד**, דהא דמדמינן קידושין לנדרים, היינו משום דאסר לה אכולי עלמא כהקדש, ולהכי פשיטא דמצינן למילף מנדרים בבמה מצינו, ועל כן סבר הר"ן, דהצד שלא נלמד היינו משום דנדרים חמירי דחיילי בדיבורא. אבל צדקה דלא דמי לנדרים כלל, פשיטא דליכא למילף לה בבמה מצינו. ונלכאורה יש לומר, דלא הוצרך הר"ן לחילוק נדרים חיילי בדיבורא אלא גבי קידושין, דבשאר מילי חמירי טפי מנדרים, דנדרים גורמים איסור לאו וקידושין איסור מיתה. אבל בצדקה פשיטא דקילא מנדרים, כיון שבהתפסת צדקה אין נגרם שום איסור, כמבואר באות ז. (א.ג.).

(ב) **שם**, עיין באות הקודמת מה דהבאנו מהגר"ש **שקאפ**. ולכאורה דבריו צרכים עיין, דיש לומר דהרא"ש והתוס' כתבו כן לשיטתם, דאית להו לעיל (ב). **בד"ה כל**, דעיקר הנדר בהתפסה, ואם כן שייך בו ענין קדושה. אבל לשיטת הר"ן (שם) **ד"ה כל**, דעיקר הנדר בין שהתפיסו בין שלא התפיסו, אם כן לכאורה אין לנדרים ענין להקדש, אלא הווי דין איסור. (א.ג.).

(ג) **גמ', או אין יד לצדקה.** הקשה בשיטה מקובצת בשם הרא"ש, דאם היה בדעתו ליתן צדקה אמאי לא נחייבנו משום מחשבתו לחוד, וכדאמרין **בשבועות** (כו): דגמר בלבו חייב, אף שלא הוציא בשפתיו. ותירץ, דשמא גמר בלבו היינו שנתיישב בדעתו שלא יתחרט, אבל כאן לא נתיישב עליו לכו כל כך. אמנם הרמ"א (ביו"ד סימן רנ"ח ס"ג) הביא דיש אומרים דבצדקה אין מתחייב במחשבה בלא אמירת פיו, ודוק בהקדש מתחייב.

(ד) **גמ', כיון דאיתקש לקרבנות דכתיב בפ"ק זו צדקה.** הקשה המהר"ץ חיות, אמאי לא מיייתי דאיתקש באותו קרא דמיייתין לגבי פאה, שכתוב ב' פסוקים לפניו, דבהאי קרא כתיב "ה' אלקיך", ודרשינן **בראש השנה** (ה): אלו צדקות ומעשרות ובכור. ותירץ, דקרא קמא מייירי באמר הרי עלי צדקה, ולא בהפריש, וקרא בתרא מייירי בהפריש. [ועל פי הסוגיא **בראש השנה** (ו). והפני **יהושע וטורי אבן** שם]. ואם כן כיון דהכא מייירי בהפריש הדין זוזא, מיייתי עלה קרא בתרא דבפ"ק דמייירי בכהאי גוונא. (ועיין באות ז). [אולי אפשר דניחא לתלמודא להביא האי קרא שהוזכר בו צדקה עצמה. (א.ג.).]

(ה) **גמ', יש יד להפקר וכו' היינו צדקה.** כתב המאירי, דיש שלמדו מכאן, שהפקר הוא כנדר, לענין שאינו יכול לחזור בו, וכמו שכתב הרמב"ם (בפ"ב מנדרים ה"ד). וכתב הפרישה (בחור"מ סימן רע"ג), דהרמב"ם יליף לה מהכא. אבל המאירי כתב דאינו ראייה, דהא מספקינן בגמרא שמא אין הפקר כצדקה. וכן הקשה הקצות החשן (סימן רע"ג סק"א).

(ו) **ר"ן ד"ה ולענין הלכה, בתוה"ד**, אלמא טעמא דבחוקת חיוב קיימא הא לאו הכי ספק פטור. כתב הקרן אורה, דאף דחוינן התם דלא מיקרי ספק איסורא, מכל מקום לדינא נראה מהתם כדעת הרשב"א, דהא טעמא דאזלינן לחומרא בחוקת חיוב היינו משום דילפינן התם מקרא ד"עני ורש הצדיק" (תהלים פב, ג), "צדק משלך ותן לו". וחוקת חיוב דהתם לאו חוקה ממש בעינן, אלא שיהיה הגברא בר חיובא, וכדאמר בירושלמי (פאה פ"ד ה"ו) שכל שעיקרו חייב ספיקו נמי חייב, ואם כן הכא נמי כיון שהגברא מחויב בלקט שכחה ופאה אזלינן לחומרא מכח האי קרא. [ובדעת הר"ן צריך לומר, דלגבי האי אוגיא שהיא יותר מהשיעור, וכמו שכתב לעיל (ו): **בד"ה מכלל** מעיקרא אינו בר חיובא, והוא שמחייב עצמו בכך, ומיקרי חוקת פטור. (א.ג.).] וכתב הקרן אורה, דלא בעינן למה שאמרו שם בהמה בחוקת פטורא קיימא. משום דלגבי מתנות כהונה, לעולם אזלינן לקולא אפילו כשהגברא ודאי בר חיובא, וכשאר ספק ממון. וכדמוכח גבי ספק בכורות דאזלינן לקולא. ומה שחילקה הגמ' כן היינו לאשמועינן דאפילו במתנות עניים

דיבור, מהני. משום דהיכא שיש דיבור מפורש אין צריך לאומדנא. והחזון **איש** (אעה"ז ל"ח סק"ז) ביאר, דלא סגי באומדנא שאנו יודעים מה היתה כוונתו, והיכא דאיכא דיבור גרוע גרע משתיקה, דכיון שהוא יודע שאין דיבורו מפורש ויכול לומר לא לזה התכוונתי, ממילא אין כאן ליכא בהאי דיבורא, גמירות דעת שלמה.

(ט) **גמ', בעי רב פפא יש יד לקידושין. בפירוש הרא"ש בד"ה יש יד ביאר**, דקידושין דמי לנדרים, דקידושין לשון הקדש, כדאמרין בקידושין (ב). והקשה הקרן אורה, לפי מה שכתבו התוס' בקידושין (ו). **ד"ה ונפשטו**, דדוקא כשאמר הרי את מקודשת דמי להקדש, אבל באומר לשון ארוסין או שאר לשונות לא. ואם כן היכא דאמר לראשונה הרי את מאורסת עדיין קשה מהיכי גילף דיהני ידות. ונלכאורה יש לומר דאין הכי נמי, ובדוקא נקט רב פפא בגוונא שאמר מקודשת, דבמאורסת פשיטא דליכא ידות. (א.ג.).

(י) **ר"ן ד"ה בעי רב פפא**, גמרינן במה מצינו מנדרים. הקשה הקרן אורה, היאך שייך למילף קדושין מנדרים בבמה מצינו, הא איכא כמה פירכי. נויש לבאר כונתו דהרי הר"ן עצמו כתב בהמשך דבריו הצד לדחות הלימוד, משום דבקדושין בעינן מעשה. ואם כן אין כאן שני צדדים כדבריו, אלא שהלימוד נדחה לגמרי. [ועוד צריך עיין על פי מה שכתב הר"ן לעיל (ד): **בד"ה במה מצינו**, דאי אפשר ללמוד בבמה מצינו היכא דנפיק עונש מהא, משום דאין עונשין מן הדין. ואם כן הכא הא סוקלין על קידושין. (א.ב.).] אמנם **לקמן** (ו. אות א), הבאנו מהגר"ש **שקאפ** כתב דהר"ן ביאר כמו הרא"ש ותוס', דמה דילפינן הכא מנדרים לקדושין היינו דגם קדושין הווי לשון הקדש. (ועיין שם אות ב') ולפי זה יש לומר דהר"ן לא נתכוון ללימוד דבמה מצינו מ"ג מידות. אלא דהצד דנלף מנדרים היינו דהוא כמו דין נדרים ומשורש אחד יצאו. והצד דלא גילף היינו דאף דיצאו משורש אחד מכל מקום כיון דבעינן מעשה אין דמיון. ולפי זה נתיישבו שתי הקושיות דלעיל, שעומדות דוקא אם הילפותא מדין במה מצינו ד"ג מידות.]

(יא) **ר"ן ד"ה מגו מאי דס"ל, בתוה"ד**, דשאני גט דאיכא מעשה דהיינו נתינת הגט. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס) אם כן. מאי פריך בגמרא מדאמר רב פפא לאביי מי סבר שמואל וכו', הא התם מייירי שנתן לה פרוטה ואיכא מעשה כמו בגט, ובזה לא הסתפק רב פפא. וכבר הקשה כן בשיטה מקובצת. ותירץ, דהמקשן הכא לא סבר לחלק בין היכא דאיכא מעשה להיכא דליכא מעשה, ובאמת הווי מצי למיפרך נמי מהא דאיכא ידות בגיטין, אלא דניחא ליה למיפרך מרב פפא גופיה, והמתרץ היה יכול לתרץ לו חילוק זה, אלא שהשיב לו אפילו לפי דבריו.

(יב) **ר"ן ד"ה דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי**, ונתן לה שתי פרוטות. אבל הרמב"ם (בפ"ד מאישות ה"ב) פירש, שנתן שתי הפרוטות לשניה שאמר לה ואת, והראשונה ודאי מקודשת כיון שהשניה קיבלה בשליחותה, והספק אם התכוין לקדש גם את השניה, או שנתן לה רק כדי לראות מה שבלובה אם רוצה להתקדש או לא.

(יג) **ר"ן ד"ה מכלל**, דודאי רב פפא בכה"ג קמבעיא ליה דבההיא אוגיא קמיייתא איכא שיעורא. **המשנה למלך** (פ"א ממתנ"ע ה"טו) הסתפק, בהא דיכול להוסיף אחר שנתן כשיעור, אם הוא דוקא כשמוסיף בתוך כדי דיבור, דאז הווי כנותן בבת אחת. או דלמא היכא דמעיקרא היה בדעתו להוסיף עוד, לעולם יכול להוסיף פאה אף שכבר נתן כשיעור. ונפקא מינה אם הפאה השניה פטורה מן המעשר כדין פאה. וכתב, דסוגיין ודאי איירא בתוך כדי דיבור, דאי לאו הכי לא מהני הלשון "והדין", וכדאיתא **בנזיר** (ב): דבאמר הריני נזיר ואמר חבירו ואני, דוקא בתוך כדי דיבור מהני. אבל הקרן אורה הוכיח, דעל כרחק לא מייירי הכא בתוך כדי דיבור, דאם כן מאי קאמר מכלל דאי אמר כולה שדה תהוי פאה וכו', ולפירוש הר"ן הכוונה שיכול ליתן יותר מכשיעור, והא בתוך כדי דיבור פשיטא דאפשר ליתן יותר מכשיעור כדתנן **בפאה** (פ"א מ"ב) הכל לפי רוב הענוה וכו'. ועוד איך מוכח שעושה כל שדהו פאה. אלא על כרחק דמייירי בלאחר כדי דיבור. ולא דמי לנזיר דבעינן תוך כדי דיבור, דהתם מטעם התפסה הוא. אבל הכא איירינן בדינא דיד. ולהכי שפיר מוכח, דמדאפשר לעשות עוד פאה אחר שהפריש כשיעור, שמע מינה

הדרת היומי

מסכת נדרים דף ז – דף ח

יב פיון – יג פיון התשע"ה

להרמב"ם דבהא נמי צריך לנדונו, ואם לאו יהא בנידוי. הרי קיל משומע הזכרה סתם, דהא דאורייתא הוא דרבנן. אמנם יש לדחות, דהרמב"ם פירש הלשון "השומע הזכרת השם" דכולל כל גוני ההזכרה באיסור, ואם כן להדיא נאמר דין זה גם על ברכה לבטלה. (א.ג.ג.). עוד כתב הרמב"ם (שם ה"ו), דדוקא אם המזכיר שם שמים היה מויד צריך לנדונו, אבל בשוגג אסור לנדונו, שהרי לא ענש הכתוב שוגג, אלא מזהירו ומתרה בו שלא יחזור. (טו גמ', שם. כתבו התוס' ביבמות (כב:): ד"ה כשעשה, דאם הזכיר שם שמים לבטלה, או עשה דבר שנתחייב בו נדוי. אף על פי שעשה תשובה חייב בנידוי ולא מיפטר.

(טז) ר"ן ד"ה השומע הזכרת השם, בריש תמורה מפקין אזהרה למזכיר שם שמים לבטלה מדכתיב "את ה' אלוקיך תירא". וכתב המהרש"א (בחיידושי אגרות), דיש לפרש דסמיך אסיפא דקרא דכתיב "ובשמו תשבע", דרצונו לומר במקום חיוב שבועה, אבל בלאו הכי תירא את ה' מלהזכיר שמו.

(יז) ר"ן ד"ה ואם לא נדהו, לא שיהא הנידוי מאליו. וכן הוכיח רבינו תם בתוס' בקידושין (כח:). ד"ה הקורא, מדאמרינן התם הקורא לחברו עבד יהא בנידוי, ואמרינן עלה שמותי משמתין ליה, חזינן דהלשון יהא בנידוי, היינו שצריך לנדונו. והלחם משנה (בפ"ו מתלמוד תורה הי"ג) כתב, דמדברי הרמב"ם (שם ובפ"ב משבועות ה"ט) משמע, דאם לא נידהו, מאליו הוא מנודה.

(יח) שמע מינה תלת וכו'. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), אמאי לא אמרינן שמע מינה ד' והוא דמי שאם לא נידהו יהא בנידוי. והרש"ש תמה על קושיתו, דהא לא מוכח מהאי עובדא להאי דינא. והשלמי נדרים ביאר כוונת הגרע"א על פי מה שכתבו התוס' בפסחים (קז:). ד"ה ושומע מינה, דאף דלא שמעינן מינה שמבדיל כל השבת כולה אלא כל היום, מכל מקום נקט הכי משום דהלכה כן. וחזינן דדרך הש"ס לנקוט שמע מינה בהדי אידך, אף דלא מוכח הכי מההוא עובדא, כיון דהלכה כן. ובספר קושיות עצומות הוסיף הגרע"א, דלמאי דכתב הר"ן בד"ה או מיתה, דהא דצריך לנדונו אינו חידוש, דבכל האיטורים הוא כן, היאך אמרינן שמע מינה השומע אזכרה מפי חברו צריך לנדונו, הא פשיטא דבכל האיטורים הוא כן, והוה ליה למימר שמע מינה דאם לא נידהו יהא בנידוי.

(יט) ר"ן ד"ה וכי עייל לביתיה שרי, בתוה"ד, ומהא משמע דמנודה אפילו בני ביתו נוהגין בו נידוי וכו' ומיהו הראב"ד ז"ל כתב דאשתו אינה חייבת וכו' דאשתו כגופו. אבל הרא"ש במועד קטן (פ"ג סימן ח) כתב בשם הראב"ד, שאשתו ובניו מותרים לעמוד בד' אמותיו, והוכיח כן מדאיתא בסנהדרין (סח:). שהורקנוס בנו של ר' אליעזר היה משמשו וחולץ תפיליו, והטעם שכן דעת המנדים שלא למנוע ממנו תשמיש בני ביתו, כיון שאינו יכול בלא זה.

דף ח' ע"א

(א) תוס' ד"ה מושבע ועומד, בתוה"ד, ותימה אדפריך לרב גידל תקשי ליה קרא דנשבעתו ואקיימה, והריטב"א פירש, דהקושיא והלא מושבע ועומד, הוא מדברי רב גידל עצמו, דאתי לפרש האי קרא.

(ב) ר"ן ד"ה אלא הא קמ"ל, בתוה"ד, שהיא חלה לגבי כל יחל. ביאר בחידושי הגרע"א, דלא אמרינן הכא אין איסור חל על איסור, משום דהר"ן סבר, דדוקא כשנשבע שלא לעבור על איסור, אין איסור חל על איסור, אבל לא בנשבע לקיים מצוה. והרמב"ן במלחמות ה' (בשבועות יג: מדפי הרי"ף) כתב, דשבועה לקיים מצוה לא חיילא לא לקרבן ולא למלקות, ד"לא יחל דברו" כתיב, וחפצי שמים אינן בכלל, ולא אמרו נשבעין לקיים את המצוה אלא לומר דלא מיקרי מוציא שם שמים לבטלה, אלא זריז ונשכר, דאחיל שם שמים על הדבר לזרוחי נפשיה. ועיקר הדרשה ד"לא יחל דברו" ממעט חפצי שמים, הוזכר בגמרא לקמן (טז:): גבי לבטל את המצוה. ובפירוש הרא"ש בד"ה והלא ובד"ה אלא, מבואר נמי דשבועה לקיים המצוה לא חיילא כלל, וילף לה מקרא ד"להרע או להטיב". וקשיא טובא, דמהאי קרא לא ממעטינן לענין מלקות, כמו שהוכיח הר"ן בסוף ד"ה והלא, ממילתא דליתיה בלהבא. והקצות החושן (סימן עג סק"ה) כתב, דהרמב"ן מודה דאיכא איסורא מחמת

אזלינן לקולא היכא דאיכא חזקת פטורא. כגון גר שנתגייר, וספק אם התחייב בפאה, דהאי גונא לא ילפינן מ"עני ורש הצדיקו" להחמיר, אפילו במתנות עניים.

(ז) בא"ד, ועוד דאמרינן בפרק קמא דיומא וכו', כתב הקרן אורה, דאין ראייה משם להקל בשאר ספק מתנות עניים. משום דמאי מדרבנן הוא, ועל כרחך צריך לחלק כן, דהרי התם בחזקת חיוב קיימא ואפילו הכי מקילינן.

(ח) בא"ד, אלא ודאי ממון עניים לא מקרי ספיקא דאיסורא אלא ספיקא דממונא. כתב בשו"ת מהרי"ט (חומ"מ סימן קכ"ד), דהרמב"ן והרשב"א פירשו, דהכא מיירי כשאמר בלשון נדר, וחייב עצמו ליתן המעות לצדקה. ולהכי לא דמי לכל הני ספיקות שהביא הר"ן, דהתם הספק לגבי הממון עצמו, אבל הכא שהספק במוצא שפתיו הוי כספק איסור. אבל הר"ן פירש דהכא מיירי באמר הרי "ו" לצדקה ולא הרי "עלי", ולא חייב עצמו באחריותה, ולהכי ליכא איסורא עליה, ומיקרי ספיקא דממונא. ואף דאם מעכב נתינתו לעני עובר בבל תאחר, היינו היכא שעל פי דין חייב ליתן, אבל הכא דמספיקא פטור ממילא אינו עובר בבל תאחר, ובבל יחל לעולם אינו עובר, דמיד כשחל דיבורו נתקיימו דבריו.

(ט) בא"ד, וגבי הפקר אין ספק דהוה ליה ספק ממון ולקולא דאין יד. אבל המאירי כתב, דכיון דלא אפשריטא, לכתחילה אין מניחין אדם לזכות בה, ואם קדם חכה אין מוציאין ממנו. והפרישה (ביו"ד סימן רנ"ח) כתב, דלסוברים דהפקר הוי כנדר אפשר דיש לפסוק בזה לחומרא כספיקא דאיסורא, אבל אפשר דכיון דיכול לחזור ולזכות בו יש לו צד זכיה בו, ולא מחמירינן בספקו. ובשערי יוסר (שער ה' אות כ"ג) הקשה על הסמ"ע, דהרי הספק הוא בגוונא דכבר זכה בו אחר, דקודם שזכה אין נפקא מינה כל כך, דדוקא כשזכה האחר ומוציאין מידו, הרי הוא עובר על ספק איסור נדר. ומשום הכי ביאר דהרמב"ם לא נתכוין לומר שיהיה עליו איסור נדר ממש. ודייק בדבריו שכתב "דהפקר הרי הוא כנדר", ומדויק שאינו ממש נדר. אלא שאופן חלות ההפקר הוא כמו נדר שמחיל הדין על החפץ, שכל אחד יוכל להשתמש בו. ודייק זאת גם ממה שהג"ר א (חומ"מ רע"ג סק"ג) הגיה במקום "אסור" לחזור בו, "אינו יכול".

(י) בא"ד, וכן נמי גבי בית הכסא דאפילו אם תמצו לומר דזימון מועיל לא מהני אלא מדרבנן. כתב הראב"ד בהשגות (בפ"ג מק"ש ה"ג), דבעלמא קיימא לן דהזמנה לאו מילתא היא, אלא דמשום גזרה או משום ביוזן אבעיא לן. ומשום הכי פסק הרי"ף בברכות (יז: בדפי הרי"ף) לקולא בהזמנה לבית הכסא. [נאבל בדברי הר"ן משמע דדוקא באבעיא לענין יד לבית הכסא" פסק לקולא, אבל בהזמנה ממש לא. ואפשר דטעמו מדאמרינן הכא אם תמצו לומר יש זימון, וכמו שהזכיר בתוך דבריו בדעת הרמב"ן (א.ג.ג.).]

(יא) בא"ד, והוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא. אמנם הרמב"ם (בפ"ג מק"ש ה"ג) פסק, בזימון לבית הכסא לחומרא, ולגבי יד בהזמנה כתב, דאין קורין בו לכתחילה, ואם קרא יצא.

(יב) [ר"ן ד"ה ולענין הלכה (השני), לא קי"ל כרבי עקיבא מדאמרינן דלית דחש לה. ואף דרב חסדא דאמר לית דחש לה, סבר דבמשמתנא פליגי, ואין ראייה לענין מנודה. מכל מקום ודאי דמודה דמנודה נמי פליגי, כדתנן להדיא במתניתין. ואפילו הכי קאמר לית דחש לרבי עקיבא. (א.ג.ג.).]

(יג) בא"ד, ולא נתבררו בזה דברי הרמב"ם וכו'. הרמב"ם (בפ"א מנדרים הכ"ד) פסק, דמנודה אסור ואם אכל אינו לוקה. וכתב הכסף משנה, דפסק כרבי עקיבא משום דאמר אביי מודה רבי עקיבא וכו', ומדמפרש מילתיה שמע מינה דסבר כוותיה.

דף ז' ע"ב

(יד) גמ', השומע הזכרת השם מפי חברו צריך לנדונו. הרמב"ם (בפ"ב משבועות ה"ט), מייית האי דינא בין לגבי המזכיר שם לבטלה, ובין לגבי המברך ברכה לבטלה. [ולכאורה מוכח מזה כדעת המגן אברהם (בסימן רט"ז ס"ק ו) דלהרמב"ם איסור ברכה לבטלה הוא מדאורייתא. ומשום הכי השווה הרמב"ם דין זה לשומע הזכרת השם. דאם אינו אלא מדרבנן, מנא ליה

הדרת היומי

מסכת נדרים דף ה

יג סיון התשע"ה

ששונים משנה, מתירין לו עשרה שיודעין לקרות בתורה, ואם לא מצא, מתירין לו אפילו עשרה שאינן יודעין לקרות. ואם לא מצא במקומו עשרה, מתירין לו אפילו שלשה. וכתב **הכסף משנה**, דנראה שרבינו גרס כן בגמרא.

(ט) [תוס' ד"ה ואי לא, בסוה"ד, מיהו יש לפרש דאפילו עשרה בזה אחר זה מועיל וכו'. וכן כתב הרמ"א (ביו"ד סימן של"ד, סעיף ל"ה), דסגי שיתירו לו בזה אחר זה. ונמקרו מהתוספות דילן, ויש טעות סופר בציונים בדברי הרמ"א, דמה שצוין טור בשם הרא"ש שייך לדברי הרמ"א דלמעלה מיניה, ומה שצוין למעלה תוס' שייך לכאן.] ונלכאורה קשה, דהא תוס' לעיל בד"ה צריך עשרה, ביארו דהא דבעינן עשרה, משום דכל בי עשרה שכינתא שריא, והוי כאותו בית דין שנידהו, ואיך מהני בזה אחר זה, דלא שייך טעמא דשכינתא שריא. (א.ג.) ואולי יש לומר, דמה שכולם מצטרפים להתיר. אף שלא הוה במושב אחד הווי צירוף י' לענין השריית השכינה על ההיתר.

דף ח' ע"ב

(י) ר"ן ד"ה כשם שא"א וכו', בתוה"ד, אלא שראיתי בתשובת הרשב"א (סימן תרס"ח) וכו'. ונלכאורה צריך עיון דמה שייך שיחול נדר בחלום שהרי אין כאן בטוי שפתיים. (ש.צ.א.) וזה לשון הרשב"א שם, אפילו בשבועות ונדריים, מכל מקום בהיתר בעלמא, בפני שלשה כנדרים דעלמא סגי. ובמסכת ברכות (נה:): שנינו הרואה החלום ונפשו עגומה עליו ילך ויפתרנו בפני שלשה דרחמי ליה. וראיתי בתשובת הגאונים ז"ל, שנשאל על מי שנשבע או נדר בחלום. והשיב מביאין עשרה בני אדם ידידי למקרי, ומרחמי ליה. ויתירו לו את נדרו ובחרטה כמי שנדר ונשבע בהקיץ. ומביא ראיה מההיא דאמרינן (יומא פ"ו:): החוטא לחבירו ומת, מביא עשרה בני אדם ומשתטח על קברו. ואומר חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה. ויענו כלם מחול לך שלשה פעמים. וראוי להתנהג לכל אדם כך. עכ"ל. ואולי דהנודר בחלום אין אסורו מחמת נדר אלא שהחלום אסורו בדבר מצד החלום וצורת האיסור בחלום על נדר. אמנם הקרן אורה הקשה מה דאיתא בסנהדרין (ל): דאמרו לו בחלום שמעות שהניח אביו של מעשר שני הם, אין דברי חלומות מעלין ומורדין. אם כן חזינן, דאי אפשר לאסור דבר על פי חלום. ותיירץ, דשאני הכא שהוא בעצמו נדר בחלום. והדברים צרכים עיון.

(יא) גמ', אמר ליה אי מכנפין אין אי לא לא. בטעם הדבר עיין בר"ן ד"ה בעל מהו. אבל הרא"ש (סימן ז) פירש בשם רבי אליעזר ממיץ, דמיירי שאמרה לו שיתיר לה נדרה, ולא עשתה אותו שליח להדיא לילך לפני רב אשי, והלך שלא מדעתה. ומיבעיא ליה, שמא היתה מתביישת שיביא הדברים לפני רב אשי, ואדעתא דהכי לא נתחרטה. ואמר לו, דאי מכנפי שרי. דכיון שאין צריך לפרסם הדבר, ולחזר אחריהם אינה מקפדת. אבל אי לא מכנפי וצריך לחזר אחריהם ולפרסם הדבר, מתביישת. ואדעתא דהכי לא נתחרטא. וכתב הש"ך (יורה דעה סימן רל"ד ס"ק ע"א) בשם הלבוש, דלפי זה אם נתנה לו רשות גם לקבצם ולהתיר, יכול לעשות כן.

(יב) ר"ן ד"ה בעל, בתוה"ד, אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח, שצריך שיהיה הנודר בפני המתירין. ובשו"ת הריב"ש (סימן ש"ע) הוכיח כן מעובדא דבת יפתח, דאמרינן בבראשית רבה (חיי שרה פרשה ס', ג) דפנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו (בתמיה), ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני הולך אצל פנחס (בתמיה), ואם אפשר להתיר על ידי שליח או כתב, למה לא עשה כן.

(יג) בא"ד, דהתרת חכם הרי היא כהפרת בעל וכו', ולא מצינו חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם אלא בלשון. והמשנה למלך (בפ"ו משבועות ה"ד) כתב, דיש לחלק, דשאני הפרת הבעל, דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, והוי כאילו פירשה שלא יתקיים אם יקפיד הבעל, ומשום הכי אין צריך שתבא האשה בפניו. מה שאין כן לענין התרת חכם. עוד כתב, דיש להוכיח שלא כדעת רבינו שמשון מהגדה דרבה רב רב חנה דפרק הספינה, וכוונתו דאיתא בבבא בתרא (עד:). שסיפר רבה בר בר חנא ששמע בת קול שאמרה ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי, ואמרו לו אחר כך, יהיה לך לומר מופר לך. וחזינן דלא מהני שיאמרו עכשיו, דדוקא כששמע הבת קול היה

השבועה, דאם לא כן מאי זירו י' בשבועה כיון דהשבועה לא תוסיף תת כחה כלל, אלא על כרחך דאיסורא איכא, אלא דאימעיטא ממלקות מלהרע או להטיב. ונצריך עיון גדול דהרמב"ן כתב להדיא דטעמו משום ד"בל יחל דברו" לא מיירי בחפצי שמים, ואם כן לא מצינו איסורא כלל. (א.ג.)

(ג) תוס' ד"ה קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיה, פירוש ולא מיתסר משום דמוציא שם שמים לבטלה. וכן לשון פירוש הרא"ש בד"ה אלא, דלא הוי מזכיר שם שמים לבטלה. ומדלא כתבו דהויא שבועת שוא, משמע, דגם ללא הטעם דלזרוזי נפשיה אינו שבועת שוא ממש. אמנם הריטב"א כתב, דלולא טעמא דלזרוזי נפשיה הויא שבועת שוא, כיון דלא חיילא השבועה, וכן בנשבע שלא יאכל ככר זו, וחזר ונשבע שלא יאכל ככר זו, לוקה משום שוא על שבועה שניה, כיון דלא חיילא. וקמשמע לן, דכיון שעושה לזרוזי נפשיה לא הויא שוא. וכתב הריטב"א, דהיינו אי חזי דמייאש מן המצוות, שרי לזרוזי נפשיה לקיומיהו בשבועה. והרמב"ם (פ"ה משבועות י"א) כתב, דהנשבע שלא יאכל נבלה וטרפה, ליכא חיוב שבועה כלל לא שבועת ביטוי ולא שבועת שוא.

(ד) ר"ן ד"ה והלא, כלומר וכו' דאמר בהדיא בשבועה אשנה פרק זה שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשיה ליתיה לעולם באעשה. ובפירוש הרא"ש ד"ה נדר גדול, ביאר דיחול מדין נדר צדקה כדאיתא בראש השנה (ו:): מילפותא ד"בפיך זו צדקה" וכן כתבו התוס' ד"ה האומר, בשם ר' אליעזר. וכן ביאר הריטב"א. אמנם התוס' ביארו בעצמם דהווי מדין יד לשבועה אף שלא הזכיר שבועה. ועיין באותו ר'.

(ה) ר"ן ד"ה הא קמ"ל, מסתברא לי דלאו דוקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד וכו'. אמנם בתוס' והרא"ש בד"ה הא קמ"ל משמע שפירש כפשוטו שיכול ליפטר. והריטב"א כתב, דהאי דמצי פטר נפשיה בקריאת שמע, היינו היכא דלא אפשר ליה ללמוד טפי, שצריך להשתדל בפרנסתו. ועוד פירש, דלאו דוקא נקט קריאת שמע, אלא לומר, דמחמת והגית, יכול ללמוד בכל מקום שירצה בתורה, ואינו צריך ללמוד דוקא פרק זה, ולהכי חיילא שבועה עליה. והקשה השנות אליהו (פירוש הארוך לפאה א. ד"ה ותלמוד תורה), דאי יצא ידי חובת תלמוד תורה בקריאת שמע, אמאי בעינן לקרא ד"והגית", הא בלאו הכי מחויב לקרוא קריאת שמע שחרית וערבית וממילא, יוצא בזה ידי חובת תלמוד תורה. ותיירץ, שאם הוא פנוי ממלאכתו, חייב ללמוד יומם ולילה, וכדילפינן מוהגית. אלא דהעוסק במלאכתו נפטר בקריאת שמע שחרית וערבית. (וכהריטב"א דלעיל) וכן אי נודמנה לו מצוה שאינה יכולה להיעשות על ידי אחרים, שדוחה תלמוד תורה, היינו דווקא אחר שקיים עיקר המצוה שהיא לפחות תיבה אחת של תורה בשחרית ואחת בין הערביים. ועיין ברכת שמואל קידושין (כו, ד-ה) שביאר דבריו.

(ו) ר"ן ד"ה עליו להשכים, בתוה"ד, הרי קיבל עליו שיהא הוא המעורר וכו' דקבלה לכל דבר מצוה מהניא דילפינן לה מ"בפיך זו צדקה", והוא הדין לכל דבר מצוה. [ועיין דברי הר"ן באות ד'. ולכאורה צריך עיון כיון דמצינו דגם איה סבירא ליה להאי פירוש מאי טעמא לעיל נד מלפרש כן. (א.ג.)] ויש לומר דהכא הא פירש, דהמצוה שקיבל עליו היינו לעורר חבירו להשכים ללמוד.

וכן ביארו תוס' בד"ה לעורר ובפירוש הרא"ש. ואם כן היא מצוה מיוחדת ועל כן דמייא לקבלה על כל מצוה. אבל לעיל איירינן בנדרי זירו לדבר מצוה, ולשיטתו לעיל ד"ה והלא מושבע אינו קבלה על קיום מצוה מיוחדת, אלא שחל עליו חיוב כל יחל. אמנם התוס' והרא"ש שגם לעיל ביארו שהוא מדין "בפיך" יש לומר דסברי, דגם גבי שבועת זירו למצוה, הזירו עצמו הוא מצוה בפני עצמה.]

(ז) בא"ד, דבקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא וכו'. והריטב"א כתב, דהיכא דלא אמר בהדיא הרי עלי לשנות, לא הוי לשון קבלה גמורה, אלא מדין ידות מהני. [ולפי דבריו לעיל (ב) דלא מהני ידות אם אומר שלא נתכוין לכך. הכא נמי אם יאמר שלא נתכוין, למשמעות הרי עלי לא יתחייב בזה.]

(ח) גמ', ואי ליכא דתני הלכתא, אפילו מתנו ולא תנו וכו'. כתב הרמב"ם (בפ"ז מת"ת ה"ב), דצריך לטרוח עד פרסה אחר עשרה ששונין הלכות, ואם לא מצא מתירין לו עשרה ששונין משנה. וכתב הב"ח (ביו"ד סימן של"ד), דנראה דהרמב"ם גרס הכי בגמרא. עוד כתב הרמב"ם, דאם לא מצא עשרה

הדרגת היוזמי

מסכת נדרים דף ח – דף ט

יד סיון – יד סיון התשע"ה

ה) בא"ד, ההיא שבועה לא מיקרי נדבה שהרי כבר הם מחוייבים לקיים את המצוה. וכן כתב הר"ן לעיל (ח.) בד"ה הא קמ"ל, דבאשנה פרק זה נמי מחוייב בדבר מדינא, אלא שאינו מפורש בתורה, ולכחי אף דהתם מיירי בשבועה לפירושו (שם) בד"ה והלא מושבע (השני). ומכל מקום הוי על דבר שמחוייב בו, ולא מיקרי נדבה. אמנם התוס' (שם) בד"ה הא קמ"ל, כתבו, דאינו מחוייב. ומאידך גיסא פירשו (שם), דבשבועה מיירי. אם כן מצינו שהכשרים נשבעים על דבר שאין מחוייבים בו, ושייך לקרותו נדבה. ואי אפשר להו לתרץ כהר"ן. ועיין באות הקודמת.

ו) [בא"ד, דנדר הוא הרי עלי לפי שאינו מתנדב לגמרי לפי שלא הפרישו עכשיו. אמנם בראש השנה (ו.) איתא, דהאומר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה (ופירש רש"י לכשאפרישנה), מיקרי נדבה בלישנא דקרא, כיון שאין חייב באחריותה, ואף שלא הפרישו עכשיו, וצריך עיון. (א.ג.א.).]

ז) תוס' ד"ה כנדבתם, בתוה"ד, אבל שבועה לא מישתבעי כלל משום מוציא שם שמים לבטלה. והריטב"א כתב, משום שיש בה הזכרת שם שמים על הרוב, ויש במעילתה מכשול גדול לו ולכל העולם כדאיתא בשבועות (לט.). [ולכאורה יש לומר דגם תוס' כווננו לכך. דהרי לעיל (ב.) הביאו בד"ה ושבועות, דברי רבינו תם דמושבע מפי עצמו מצי אסר נפשיה בלא שום שם או כינוי. (א.ג.א.).]

ח) ר"ן ד"ה ודלמא הימנו דאכילנא קאמר, כלומר וכיון דאיכא למימר דלמא דאכילנא קאמר הווי ידים שאין מוכיחות וכו'. ביאר הגרע"א (על המשניות אות ה), דהטעם שהר"ן לא ביאר כן לעיל בקושיית הגמרא, ודילמא הריני בתענית קאמר. משום, דהתם מצינו לפרש קושיית הגמרא, דאפילו אי מיקרי יד לניירות, מכל מקום כיון דהווי נמי יד לגבי תענית, ליתני במתניתין דהוי נדר גם לגבי תענית. אבל הכא אי אפשר לפרש כן קושיית הגמרא, דהרי במתניתין לא מבואר דאסור לאכול, ואפשר לפרש דבאמת השבועה דאכילנא. ועוד, דכיון דאיכא ספק מה כוונתו, מספק אסור לאכול, דדילמא לא אכילנא קאמר, ואם כן מה מקשה תלמודא. ועל כן הוצרך הר"ן לבאר דקושיית הגמרא, דכיון שאפשר לפרש דאכילנא, ממילא לא חייל כלל.

ט) גמ', טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר. הקשו התוס' בחולין (ב:) ד"ה אבל, הא כתיב "וידר יעקב נדר" (בראשית פרק כח, כ), וכן כתיב גבי יונה (פרק ב, י) "אשר נדרתי אשלמה". ותירצו, דבשעת צרה שרי לנדור, וכדאמרין בבראשית רבה (פרשה ע, א) וידר יעקב נדר לאמור, לאמור לדורות שיהיו נודרים בעת צרה. וכתב הרשב"א, דמשום דהכשרים נודרים כהאי נדרא, לא שייך למימר כנדרי כשרים. משום שאותו נדר אינו נדר גמור, אלא נדבה והודאה, דלישנא דנדר הוי בנודר מחמת חטאיו.

דף ט' ע"ב

י) גמ', כי קאמר רבי מאיר בנדר. כתבו התוס' בחולין (ב:) ד"ה אבל, דלפי זה ר' יהודה שרי אף בנדר, והא דכתיב "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", ומשמע דאם תדור יהיה בך חטא, ר' יהודה מפרש לה דאם תדור אפשר שתגיע לידי חטא, אם לא תשלם.

יא) ר"ן ד"ה מביאה חולין לעזרה, לאו בעזרה ממש שאסור להביא חולין לעזרה. אבל התוס' בפסחים (סו:) ד"ה מביאה כתבו, דכיון שאין עושה בבהמה שום עבודה שרי, ודוקא כשעושה בחולין מעשים שעושים בקרבן אסור. וכן כתבו התוס' בבבא בתרא (פא:) ד"ה ודלמא. והתוס' במנחות (פא.) ד"ה אם כתבו, דדוקא משום דצורך קרבן הוא ליכא הכא איסור דמעיל חולין לעזרה. והמשנה למלך (פ"ב משחיטה ה"ג) כתב, דהתוס' כתבו כן רק לדעת רש"י, כיון דהם עצמן במנחות (פ:) ד"ה וכי, כתבו כדבריהם בפסחים ובבבא בתרא, דדוקא בעושה כעין עבודה אסור.

יב) תוס' ד"ה כהלל, בתוה"ד, אבל נדרי כשרים לא הווי כלל וכו' דאף כשהיא בעזרה, נמי איכא חשש שמא תמות ויהא חייב באחריות וכו'. והרשב"א כתב, דחיישינן שמא תמצא טרפה וחייב באחריותה, או תפסל באחד מן

כמו בפניו. [ואולי יש לומר, דהשתא מי יימר שהקב"ה רוצה שיתירו, דודאי לא מהני התרת חכם בעל כרחיה דנודר].

יד) ר"ן ד"ה ושמתא, בתוה"ד, אלמא כל שהוא רב מובהק שרי נדרא. וכתב הר"ן לקמן (עח:) בסוף ד"ה יחיד, דכיון דכתיב ראשי המטות בעינן יותר מובהקין שבדור. ועוד הביא שם, שיש מי שאומר דאף דלא בעינן סמוך, מכל מקום בזמן הזה ליכא מומחה דחוי להכי, (וכן כתב הרא"ש בפ"ג סימן ג.) והר"ן פליג עליה וכתב, דאי גמיר וסביר והוי מראשי המטות לפי דורו, סגי.

טו) גמ', לא יאלי למשרי נדרא באתרא דרביה. והרמב"ם (בפ"ו משבועות ה"ג) כתב, דאפילו במקום שיש גדול ממנו בחכמה אסור. וכתב הכסף משנה דכן מוכח מעובדא דהכא, דהא רבינא לא היה תלמיד מובהק לרב אשי אלא תלמיד חבר כדאיתא בעירובין (סג.), ואפילו הכי אתא לקמיה דרב אשי ולא שרא איהו. עוד כתב הרמב"ם (שם), דמדעת רבו מותר להתיר במקום רבו.

טז) גמ', לעתיד יוציא הקב"ה חמה מנרתיקה צדיקים נתרפאו ורשעים נדונין וכו'. כתב השם משמואל (פרשת תרומה שנת תרעח), בשם הבעש"ט, דהיינו משום דחמה היא מלך הנבראים, וכשיוציא חמה מנרתיקה ותשא ערומה בלי לבוש, כך כל הנבראים שתחתיה ישארו ערומים בלי לבוש, ואז יתראה כל דבר כמו שהוא באמת, בלי כחל ובלי שרק. ועל כן הצדיקים שהם טובים בעצם, ואם יש בהם מעט רע הוא במקרה וכמו לבוש להם, כשיסתלק אותו "לבוש" ישארו כולם טוב. אבל הרשעים הם בהיפוך שעצמם רע, ומעט טוב שנמצא בהם הוא במקרה ולבוש להם, ולכך כשיתערטלו מ"הלבוש" יתראה שאין בהם אלא רק רע. והקדושת לוי (ליקוטים לאבות ד"ה וכמו שאמרו) ביאר, כי הרשעים אשר לא הורגלו להתבונן בגדולת הבורא יתב"ש, ולא זככו את נפשם, מרוב חומריותם וגשמיותם, לא יוכלו לקבל רוב התענוג וגודל הבהירות שיהיה מהתגלות אלקות, ויכלו ויאבדו. אבל הצדיקים שזיככו נפשם, ומתבוננים תמיד בגדולת הבורא ית"ש, ומתאבלים על גלות השכינה, ומצפים לקראת ביאת המשיח במהרה, וגלוי כבוד שמים. בבוא עליהם אור ה' אשר לו הם משתוקקים, יתרפאו ויתענגו.

יז) גמ', והרשעים נידונין בה שנאמר הנה יום בא וגו'. פירש רש"י (במלאכי ג' י"ט) דלפי זה "יום" היינו שמש.

דף ט' ע"א

א) מתני', כנדרי רשעים וכו'. וכתב הר"ן בד"ה כנדרי, הך מתני' נמי פירושא דידות היא. אמנם התוס' בד"ה כנדרי כשרים כתבו בשם ר' אליעזר, שאפילו הזכיר קונם להדיא, אם כנדרי כשרים לא אמר כלום. וכתבו עליו, וצריך עיון. והרא"ש בפירושו נמי כתב כר' אליעזר.

ב) ר"ן ד"ה כנדרי, בתוה"ד, ומסתברא נמי דדוקא כשהיתה בהמה מונחת לפניו. והריטב"א כתב, דהוא הדין אם היה מדבר בעניני קרבן. ובפירוש הרא"ש בד"ה עלי כתב, דבהיתה בהמה לפניו ואמר כנדרי רשעים עלי, חייב להביאה עולה. [נמשמע שהנדר להביא דוקא בהמה זו, וכעין זה מבואר בראש השנה (ו.) דמהני לומר הרי עלי עולה, על מנת שלא אתחייב באחריות]. והכסף משנה (בפי"ד ממעשה הקרבנות הי"א) כתב, דמדברי הרמב"ם משמע שאין צריך שתהיה בהמה לפניו. וכן לגבי הימנו שלא אוכל, ובבית יוסף (ביו"ד סימן רל"ז) כתב, שמדברי הרמב"ם (בפ"א מנדרים הכ"ו) נראה, דלא מיירי בהיה ככר מונח לפניו, ודלא כהר"ן.

ג) בא"ד, ומפני שאין ראוי לעשות כן קרי להו רשעים וכו'. כתב הריטב"א, דלא מיירי ברשעים ממש, דאלו אין להם עסק כלל בניירות וקרבתות.

ד) ר"ן ד"ה כנדבותם, בתוה"ד, ואף על גב דאמר לעיל דלזרוזי נפשיהו נשבעים לדבר מצוה וכו', קושיית הר"ן לשיטתו לעיל (ח.) ד"ה אלא, דהתם חיילא שבועה לגבי בל יחל. ובפירוש הרא"ש ד"ה נדר, תירץ קושיא זו, דההיא לאו שבועה היא אלא לזרוזי בעלמא, וכשיטתו לעיל (ח.) ד"ה אלא. ואף דאיתא לעיל שם דב"אשנה פרק זה", חיילא לגמרי ולא רק לזרוזי בעלמא, כיון דאי בעי פטר נפשיה. כבר פירש הרא"ש ד"ה נדר גדול, דלא מיירי התם בשבועה, אלא דהוי כנדרי צדקה. והרשב"א כתב, דאם יאמר כנדבות כשרים שאשנה פרק זה, הוי שבועה, שהרי הכשרים נשבעים כן.

הדרת היומי

מסכת נדרים דף ט – דף י

יד פיון – טו פיון התשע"ה

והשל"ה (מסכת פסחים מצה עשירה א ד"ה וידבר ה') כתב דחיישינן שימות קודם שיסיים דיבורו. ועיין באות הבאה.
(ז) נ"ר ד"ה דלמא אמר לה, בתוה"ד, אם אמר חרם הוא. דבריו צרכים עיון, דהא לשון "חרם הוא" לא מהני דסיפור דברים בעלמא הוא, כדאיתא בגיטין (לב:) ובעי למימר "הרי הוא חרם". (י.ו.).

דף י' ע"ב

(ח) גמ', מנין שלא יאמר אדם לה' עולה וכו'. קשה, דאיתא ביומא (פד.) ועבודה זרה (כח.), דר' יוחנן נשבע בלשון לאלקי ישראל לא מגלינא, ואיך הזכיר השם קודם, ניהוש דילמא לא יסיים דבריו. ואין לומר דדוקא בקרבן יש חשש שימלך טפי כיון שנותן מממונו, דהרי בסוגיא מבואר דמשום הכי תיקנו כינויים אף בשבועה, וחזינן דבשבועה נמי איכא האי חששא. ויש לומר, דדוקא כשבא לישבע ממש יש חשש שיחזור בו, אבל התם באמת לא נתכוין לשבועה כלל כדאיתא התם, ואין חשש שיחזור בו. אמנם לפי מה דמוכח בתוס' ישנים ביומא (לט.) המובא באות הקודמת) דאין הטעם מחשש שיחזור בו, וכמו שהובא הטעם מהשל"ה קשה. (א.ג.).

(ט) גמ', תלמוד לומר קרבן לה'. ביאר בחידושי החתם סופר הראיה מהקרא, דהיה מן הראוי להקדים בפסוק שם ה', ועל כרחך דשאני קרא, כדי ללמדנו האי דינא.

(י) ר"ן ד"ה ובית הלל סברי, בתוה"ד, וקיימא לן כר' יוחנן דכינויין לשון אומות הם. וקיימא לן נמי דכינויי כינויים מותרים. ביאר הרש"ש, דנפקא מינה, מהא דקיימא לן כר' יוחנן, דלריש לקיש מצינו שאסור לכתחילה להתפייס נדר בלשון קרבן, דילמא יאמר לה', אבל לר' יוחנן לא מצינו איסור בזה. והשלמי נדרים ביאר, דנפקא מינה על פי דברי הריטב"א, דלמאן דאמר לשון נכרים הם, לא מהני אלא באותו מקום שמדברים בהנהו כינויים, אבל במקומות אחרים לא, ולריש לקיש תיקנו חכמים להיות נדרים בו בכל מקום ובכל זמן. וכן כתב רבינו אברהם מן ההר (בעמוד א').

(יא) גמ', בית שמאי סברי גזרינן כינויי כינויין משום כינויין. הקשה הקרן אורה, דלפי זה דהוי גזרה מדרבנן, איך נזיר מביא קרבן על כינויי כינויין. ותירץ, דאחר דתיקנו חכמים האי לישנא משום גזרה, הוי נזיר מן התורה, וכמו למאן דאמר כינויים לשון שבדו חכמים. וכמו שכתבו הר"ן והתוס' לעיל (ב.) ד"ה כל כינויי.

(יב) גמ', מפיחנא. הרש"ש, הגיה מפוחנא (שהוא מלשון פזיח), ודומיא דמנוקנא ומנוחנא.

(יג) גמ', מיתחזנא מאי מיתעזנא מאי. הרש"ש הגיה, מינחזנא מאי מינחזנא מאי, ודומיא דמיפחזנא. דהיינו שהיפך ב' האותיות האחרונות של השורש.

(יד) גמ', קינה מאי וכו' תיבעי. כתב רבינו אברהם מן ההר, דאכולהו קאי, ולבית שמאי בעי להו, דלבית הלל דשרו כינויי כינויין פשיטא דלאו כלום הוא. וכן כתב בשיטה מקובצת בשם הרי"ץ, דמדלא הביא הרמב"ם בעיות אלו משמע דלא אבעיא להו אלא אליבא דבית שמאי. וכן כתב המפרש בד"ה מיפחזנא. ובחידושי החתם סופר תמה, אמאי שקלינן וטרינן אליבא דבית שמאי.

(טו) מתני', האומר לחולין וכו' אסור. כתבו הרשב"א והריטב"א, דאף דאפשר לפרש האי לישנא נמי כאילו אמר חולין יהא, מכל מקום משום דסתם נדרים להחמיר מפרשינן לחומרא כאילו אמר לא חולין. וכן כתב הר"ן לקמן (יא:) בד"ה ואמר ר' אבא. אמנם הרי"ץ (שם) בד"ה רב אשי כתב בדעת האית דגרסי, דלמד בפתח הוי כאומר לא בודאות, ואי אפשר לפרשו בענין אחר.

(טז) [תוס' ד"ה לא כשר, דכשרות וכו' לא שייך כי אם בקרבנות וכו' דגבי חולין שייך איסור והיתר. קשה, דבחולין (קטז:) תנן, כשרה שינקה מן הטרפה וטרפה שינקה מן הכשרה, חזינן דבחולין שייך לשון כשרות, וצריך עיון. (א.ג.).]

(יז) ר"ן ד"ה לחולין, בתוה"ד, וכי תימא אלא אסור משום איסור קאמר ולא משום נדר וכו' אזלינן לחומרא דסתם נדרים להחמיר. הקשה המשנה למלך (בפ"א מגדרים הי"ח), דדברי הר"ן סתרי למאי דכתב לעיל (ב.) בד"ה כל

העבודות.
(יג) ר"ן ד"ה כשמעון הצדיק, בתוה"ד, כל כך כוונתו רצויה דליכא למיחש לבא לידי תקלה. והרשב"א כתב, דמתוך שהיה צדיק כל כך ונזר בכונה רצויה כזו, נוהר הוא הרבה לבל יפשע מכל חיוביו. ואף דהוא עצמו נטמא בסוף, שמא מת עליו מת בפתע פתאום שלא מתוך חול.

(יד) גמ', מתחרטין בהן ונמצאו מביאין חולין לעזרה. כתב הרשב"א, דהאי טעמא לא שייך גבי אדם שלא רצה להביא קרבנו עד שכפוהו, דהתם לבסוף לרצונו הוא, דאגב אונסיה ומצותו גמר ומביא, כדאמרין בבבא בתרא (מח.). אבל הכא, אף שהבאת הקרבן הוי לרצונו, מכל מקום מנין הנזירות היה מתוך חרטה, וממילא הקרבן שמביא על נזירותו הוי כחולין בעזרה.

דף י' ע"א

(א) גמ', כי אמר ר' יהודה בנדרה בנדר לא אמר. כתב הרמב"ן בהלכותיו (ב.) מדפי הרי"ף, דשמעינן מהא דכשר לא ידור או ישבע בדבר. אלא אם רוצה למיעבד מידי, כגון צדקה, פדיון שבוים וכיוצא בהן. אם יש בידו יתן מיד. ואי לא, לישתוק עד דהוי בידיה ואז יתן. וכתב הרא"ש (בסימן ח) דאם פוסקין צדקה והוא צריך לפסוק עמהן, יאמר בלא נדר.

(ב) ר"ן ד"ה תני נודב ומקיים, ור' יהודה דריש לקראי כרבי מאיר דטוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר וכו'. אבל התוס' בחולין (ב:) ד"ה אבל כתבו, דלעולם דריש ר' יהודה מקרא "דטוב מזה ומזה נודב ומשלם", ואף דבלישנא דקרא נדר כתיב, מכל מקום לא מצי ר' יהודה להעמידו בנדר, דהא כתיב "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא" (דברים פרק כג, כג). ומשמע, הא אם תדור יהיה בך חטא, ועל כרחך דקרא בנדרה מיירי.

(ג) בא"ד, דלרבי מאיר קרא דנקט נודר והוא הדין לנודב. וכתבו התוס' בחולין (שם), דאף דמיירי אפילו במקדישה בעזרה (דבהא שרי ר' יהודה), מכל מקום סבר רבי מאיר דאיכא למיחש לתקלה, דיכול ליהנות ולמעול בה ולבא לידי תקלה בכמה ענינים.

(ד) גמ', חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם. הקשה בשו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן קיט), הא כתבו התוס' בחולין (ה:) ד"ה צדיקים, דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, משום דגנאי הוא לצדיק, מה שאין כן בשאר איסורים, ואמאי לא היה שייך אצלם קרבן חטאת. ותירץ, דחטא בשגגה המחייב חטאת, שייך דוקא אם לא נוהר בדבר דהוי ליה לאסוקי אדעתיה, ואינו שייך בחסידים הראשונים משום דמוזהרי שפיר. והא דבעינן לטעמא דאין הקב"ה מביא תקלה וכו', היינו כדי שלא נאמר, שבשביל רצונם להביא חטאת, יעשה הקב"ה שישכחו ולא יודהרו שפיר, דאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם, אף שהוא כדי לעשות רצונם. ובמידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה אף שהתקלה היתה למרות זהירותו, כגון שיהיה אנוס, שעזרו הקב"ה שלא תהיה תקלה ולא יודמן לו אונס וחסרון זהירות. ונעוד יש לומר, על פי מה שכתב בפירוש הרא"ש לעיל (ד.) ד"ה והוי, דרוב שגגת כרת שנכשל בה האדם, היא על ידי חלב המצוי בתוך הבית. ואם כן אתי שפיר, דכיון שאין אצלם תקלה במידי דאכילה, לא באו לידי חטאת.

(ה) גמ', היו מתאווין להביא קרבן חטאת. כתב העולת תמיד (או"ח סימן א), דמה שלא נתאוו להביא אשם, משום דסברי כמאן דאמר אשם תלוי בא בנדרה. ובחידושי חתם סופר הקשה מה ההכרח לזה, דילמא אין הכי נמי לא יכלו להביא אשם, כי לחטאת היה להם עצה, אבל לאשם לא היה להם.

(ו) גמ', דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן וקא מפיך שם שמים לבטלה. ביאר בפירוש הרא"ש בד"ה לשון שבדו, דחיישינן שימלך מלגמור דבריו. וכן כתבו רבינו אברהם מן ההר והמאירי. ובתוס' ישנים ביומא (לט.) ד"ה ואומר, הקשו בשם הר"ר אלחנן, אמאי אומר הכהן גדול בשעת הגורל "לה' חטאת", ולא "חטאת לה'", וכדאמרין הכא, דלא לימא לה' קרבן דילמא פשע ומדכר שם שמים לבטלה. ותירצו, דבקרא לגבי הגורל כתיב לה' ברישא. ואי טעמא משום שמא ימלך, הא התם שכבר עלה הגורל בידו, לא שייך שיימלך. חזינן דסבי דאף בלא חשש שימלך יש לחוש, מאיזה טעם שלא יסיים דיבורו.

הדרת היומי

שהתכוין להשבע במצוות קרבן, דסבור שהאומר במצוות קרבן הוא כמוציא שבועה מפיו. אבל הכא למה ליה להוסיף הלמ"ד לומר "לקרבן", ועל כרחך דכוונתו לקרבן יהא.

(ו) גמ', והא דאמר לא חולין. כן גירסת התוס' בד"ה אימא סיפא. והרשב"א גריס בתרווייהו לחולין, והראשון ב"פתח", דהיינו לא חולין לפיכך לא אוכל לך, והשני ב"שוא", דעל כרחך הכונה חולין יהא מה שלא אוכל לך. (וכן משמע בר"ן ד"ה רב אשי). וכתב הרשב"א, דלדעת ר' יהודה כשאמר בפתח יש לאסור מטעמא אחרינא, דיש לפרשו חולין מה שלא אוכל לך, ומשמע דהא דאוכל יהא קרבן, והרי סבר מכלל לאו אתה שומע הן. ואף דבמתניתין חזינן דלחולין היינו לא חולין, ומתניתין כר' יהודה אולא, ואם כן נימא הכא דהוי כאומר לא חולין מה שלא אוכל לך, הא מה שאוכל יהא חולין, ושרי. מתניתין אינו אלא להחמיר, משום דסתם נדרים להחמיר, ולא בתורת ודאי להקל, ואם כן הכא יש להחמיר לאידך גיסא כאילו אמר חולין יהא מה שלא אוכל לך. (ועיין באות הבאה). עוד כתב, דאפשר דר' יהודה מודה לסברת רבי מאיר, וכמו שביאר ר' אבא, דנעשה כאומר לפיכך, דלא אשכחן דר' יהודה פליג עליה. ואם כן באמר לחולין לא אוכל לך, יש לאסרו בתורת ודאי, ולא משום סתם נדרים להחמיר. אמנם התוס' לקמן (יג): ד"ה קתני, נקטו דרבנן פליגי אהאי סברא דלקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך.

(ז) ר"ן ד"ה וא"ר אבא נעשה וכו', דכיון דלקרבן משמע לקרבן ומשמע לא קרבן וכו'. אבל הר"ן לקמיה בד"ה רב אשי כתב בדעת האית דגרסי, ד"למד בפתח" משמע בדוקא לא. ולשיטתם צריך לומר, דלשון לקרבן לא אוכל לך דמתניתין לא מיירי באמר בפתח, אלא בשוא. וכן מבואר בדברי הר"ן לקמן (יג). ונראה, דמה שהכריח את הר"ן לפרש לגירסתא קמייתא דמיירי ב"פתח", ו"פתח" משמע נמי קרבן. משום דאי מיירי התם באומר לקרבן ב"שוא", אמאי סלקא דעתיה דמקשה לפרש בברייתא דלחולין דמיירי ב"פתח", ולהקשות דנעשה כאומר לא חולין לפיכך וכו'. מהיכי תיתי דלא מיירי ב"שוא" כמו התם. אלא על כרחך דהתם מיירי ב"פתח", ולהכי סלקא דעתיה דמקשה, דהכא נמי מיירי בפתח כדהתם. אבל לאית דגרסי "לחלין" באמת לסלקא דעתיה דמקשן תרווייהו מיירי ב"שוא". (א.ג.א.).

(ח) ר"ן ד"ה בעיקרו קא מתפיס, ואיכא דקשיא ליה וכו' אכתי ליתסר דהא אסור לטמאים מחמת נדרו. הרשב"א הוא שהקשה כן. ותירץ באופן אחר, דהאי דאסור לטמאים אינו מחמת נדרו, אלא איסורא הוא דרכיב אכיתפא דגברא, דהא חזינן דכשיטהר לערב יסתלק האיסור וחזר הגברא להתירו.

(כא) בא"ד, שם. בתוס' בנזיר (כב). ד"ה מר זוטרא כתבו, דקשיא זו היא גופה הסברא לומר דבדהשתא קמתפיס, אף על גב דהווי היתרא, משום דטועה לומר דהשתא נמי איכא איסורא, והוא מה שאסור לטמאים, ואסור לאוכלו חוץ לחומה וחוץ לזמנא.

מינווי, דהיכא דאמר ככר זה אסור עלי, הוי עיקר הנדר אף בלא התפסה. ודוחק לחלק בין היכא דאמר בהדיא אסור להיכא דאמר לא כשר. נולכאורה יש לומר דאם יאמר לא מותר אין הכי נמי דהוי כאומר אסור והוי עיקר הנדר, אבל כיון שאמר לא דכי דמשמע טמא, אף דהאי לישנא יש בו משמעות איסור וכמו שכתב הר"ן, מכל מקום לא הוי ממש כאומר אסור, דתיבת אסור מורה על עצם הדין שאוסר על עצמו, אבל טמא אינו אלא המצב שהחפץ מרוחק ממנו מחמת איסורו, ובהאי לישנא לא חייל איסורא מצד עצמו, אלא משום שמפרשים דיבורו שיהיה אסור עליו משום נדר. (א.ג.א.).

דף יא ע"א

(א) ר"ן ד"ה טהור טמא (השייך למתניתין), בתוה"ד, אי נמי וכו' דחי אימרא קאמר. הקשה התוס' יום טוב (פ"א מ"ג), דבעצים לא שייך האי טעמא, דמה חיים שייך בהו. ותירץ (במשנה ד), דלשון חי אינו דוקא על חיים ממש, אלא כל דבר קיים ממשי נקרא חי בלשון בני אדם. והקשה הרש"ש, דאם כן בפגול ונותר אמאי לא שייך לפרש חי פיגול ונותר, דהם נמי ממשיים. נויש לומר דהיכא דיש משמעות שם איסור לדבר לא שייך לפרשו במשמעות חי, מה שאין כן באימרא שאין משמעות איסור בהם עצמם].

(ב) גמ', אלא ר' יהודה היא. ובפירוש הרא"ש ד"ה אלא ביאר, דר' יהודה הוא בר פלוגתיה דרבי מאיר בכל מקום. והקשו בתוס' הגרע"א (במשניות אות ט) והרש"ש, דהיינו דוקא היכי דלא נזכר במפורש מי החולק על רבי מאיר, ונשנית בלשון חכמים. אבל הכא, הרי מפורש במתניתין בקידושין (סא) דר' חנינא בן גמליאל הוא בר פלוגתיה דרבי מאיר.

(ג) תוס' ד"ה והתניא, וסבירא ליה דאף דירושלים מתרומת הלשכה וכו' אין דעת הנודר לכך וכו'. השער המלך (בפ"ד משקלים ה"ח) תמה על דבריהם, דהא בקידושין (נד). מוכיח תלמודא מדברי ר' יהודה דהאומר כירושלים לא אמר כלום, דסבר דירושלים לא מיקדשא. [ועוד קשה, אמאי תני עד שידור בדבר הקרב בירושלים, דהוה ליה למימר עד שידור בחומותיה, אלא משמע לכאורה דאף אם יאמר כן לא מהני. (א.ג.א.).]

(ד) ר"ן ד"ה דתנן, בתוה"ד, ונדרים נמי ממונא אית בהו דהיינו חפצא דמיתסר עליה. והתוס' בשבועות (לו): ד"ה ה"ג תירצו בשם הר"ר יו"ט, דדוקא באיסור חמור אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, כגון שתויי יין דבמיתה, וכן בשבועה דהוי איסור חמור, אבל לא בנדרים.

דף יא ע"ב

(ה) גמ', נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך. כתב הרשב"א, דלא דמי לאומר "קרבן לא אוכל לך", דתנן לקמן (טו): דשרי. דהתם יש לפרש

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>